

శ్రీ రాజ.గోపాలాచారిగారి జీవితచరిత్ర.

రచయిత:-

ఆర్. నారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ,

No.

The Nellore Progressive Union.

నెల్లూరు ప్రగతిశీల సంఘము, నెల్లూరు.

శ్రీ తిక్కన గ్రంథాలయము.

వేంకటరాయశాస్త్రి సంస్కృత గ్రంథాలయము

THE CORONATION LIBRARY

శ్రీ _____

_____ గారిచే సంపాద్యము.

L. P. Hall Nellore.

1944.

కాపీరైటు]

[వెల 0—8—0

జేనుఆర్ట్స్ పైన్ నందు ముద్రితము

ఆల్ బిల్ టోట, రాజమండ్రి.

1944

శుభము.
అభివృద్ధి.
శ్రీమద్రామాయాదేవమహా.

శ్రీ రాజగోపాలాచారిగాఢ జీవితచరిత్ర.

శ్రీరాజగోపాలాచారిగారి రాజాజీ అనునామముతో గూడ పిలుచుచుందురు. 'రాజాజీ' అను పేరుయే యెక్కువ వాడుకలో నున్నది. ఇతడు దక్షిణహిందూదేశములో కేలము జిల్లాయందలి 'కూసూరు' అను గ్రామములో జన్మించిరి. ఇతని తల్లిదండ్రులవిషయమై విశేషముగా మాకు తెలియకందుచు వ్రాయలేదు. ముందుప్రచురణలో వ్రాసినట్లుకు స్రవ్యత్వము చేయుదము. కాని యితడు 'మంచికోటి' యను మొదల కుటుంబములో జన్మించినట్లు తెలియుచున్నది. కూసూరుగ్రామములో విక్ష్మిలి గౌరవమైన కుటుంభము లున్నట్లును అదొక గౌరవవంతులైన కుటుంబమున కతడు చెందినట్లును తెలియుచున్నది. బాల్యము నుండియు గొప్పమేధాశక్తిగలవాడు. పిమ్మటరీపాకళలో కొద్దిరోజులే చదివెయున్నను, యింటిదగ్గర వైద్యాభ్యాసమును చేయుచుండెను. పండితగృహములో బుట్టి యాచార్యుడైనను, విద్యయందభిలాషకలిగియుండుటచేతను, మఱియు నై నర్థికమైన బుద్ధిబలమును కలిగియుండుటచేతను, స్వేచ్ఛాచూగా విద్యవశ్యు సింఁచెను. ఏవిషయమైనను ఒకసారి చదివిన జ్ఞానమునుచాచిరి. ఇ

గిరి శక్తియును. విష్ణుదేహముగా విశ్వరూపకతో నేకసం
 ర్తగాహగా ముడచుచాడు. ఉపాధ్యాయు లితని వివేకమునకు
 పాదసింది విష్ణుని శ్రద్ధతో పాదయులకు చెప్పెడివారు. బహు
 శ్రద్ధాభక్తులతో వాదించి గగ్గరించి చిరతరగతులలో మిగిలిన
 బాలురుకన్న పసిడులలో గొప్పగా నుత్తీర్ణుడై మంచిపేరు గాంచు
 చుండెను. ప్రాథమికవిద్య పూర్తిఅయినతరువాత రాజాజీ
 సేలులో హైస్కూలుకందు ప్రవేశించి అతిత్వరలో విద్యపూర్తి
 చేసెను. ఎట్రున్నపక్షలో నుత్తీర్ణుడైన తరువాత బెంగులూరు
 నందున్న సెంటుకోనఫ్ కాలేజీలో ప్రవేశించెను. కాలేజీవిద్య
 సభ్యసించుచుండగా నితనికి పరిశీలమైన ప్రపంచపరిజ్ఞానము కలు
 గుట మొదలిడెను. విద్యయందు మిక్కిలి శ్రద్ధవహించెను. దేశ
 రాజకీయపరిస్థితులను గమనించుట ప్రారంభించెను. అప్పటిదేశ
 రామకులమొక్క జీవితచక్రములను వారిమొక్క యువ్యుయు
 లను పూర్తిగా గమనించి బహిరంగసభలకుబోయి రాజకీయ
 నిషయములను శ్రద్ధతో గ్రాహ్యము చేసికొనుచుండెను. కాలే
 జీలో నివ్యాసిన యువకులు నాయకత్వము వహించి చాలకాల
 ముదరిచేసెను. ఉపాధ్యాయులలో పోటీదేసి తీవ్రమైన యువ
 న్యాసములిప్పు బహిరంగముచేసెను. సభాపితీకితములేక చాల
 సేపు మాట్లాడుట కారణించెనునుండియు నితడట నాటుచేసెను.
 ఉపాధ్యాయుని నిషయములనుగూర్చి వాదించుట కితడెంతమాత్రం
 యును అదైవ్యమనుచాడుకాదు. ఎచట నారని తరవాక్పభావము
 నలన యేవిషయముతోనైనను తృప్తిపడవగల శక్తిసామర్థ్య
 ములు గలవాడు. విశేషముయిన మేధావ్రభావము కలిగినవాడు.

ఇట్లా రోనున్న న్యాయవ్యాధుల నందరిని పరివర్తించును. చాల పెద్ద కేసులలో బనిచేసి జయమును గాంచెను. ప్రతి కేసులోనై న యితని మేధాశక్తి నుపయోగించుటయేగాక న్యాయ విధానము దుట తనలభిప్రాయమును చక్క గ బోధపఱచును భాషావరి జ్ఞానముండుటచే బలహీనమయిన కేసులు కూడ జయమైన మయ్యెను. ప్రతి కేసును మొదట ప్రశ్నలముగా విను స్పించి కేసులో బలమయిన అంశములను గ్రహించి విచారణ కాలముందు వాటిని న్యాయాధికారి మనస్సున నాటుకొనునట్లు బల్లగుడ్డి కెప్పునాడు. ఇప్పటికిని యట్టి మేధాశక్తి వలన రాజకీయములో గాక సామాన్య జనులనుండి పనిచేయుచుండెను. పోలీసువారు పట్టించే ప్రజలను సమాన భావముతో నొందుచు, పరిశోధనాధికారుల నిలువక వీరియొక్క తేనుముతోటకు హృదయపూర్వకముయిన ప్రయత్నములుచేయును. పెద్ద పెద్ద జునింగారుల కేసులలో బాల్మోని జయమును గాంచెను. ఇట్లు కొన్ని సంవత్సరములు పనిచేసి తరువాత రాజకీయమం దభిలాష కలిగి బహిరంగ సభలకు బోవుచు తీవ్రమయిన యుపన్యాసము లిచ్చుచుండెను. ప్రధానముగా నితని యుపన్యాసములు దేశనాయకులను ప్రజలను కూడ నానందించుచుండెను. ప్రతికలకు తీవ్రమయిన వ్యాసములను వ్రాయట ప్రారంభించెను. ఇతని వ్యాసములను చదివేసి రాజకీయ విమర్శనములలో నితనికెట్టి యపారమయిన జ్ఞానముండెడిదో మనకు బోధపడును. 1920-21 సంవత్సరములలో గాంధీ మహాత్ముడు దక్షిణాఫ్రికానుండివచ్చి తన యాద్యమమును దేశమంతటను ప్రచార

మనచేయుచుండగా రాజాజీ గొప్ప ముష్టికరదో బడిచేయుచుండెను. చాలకాలము నుండి మహాత్ముని బలవంతత్వము దెలిసికొన్నవాడుగుటచే రాజాజీ గాంధీతత్వమందలి యాదార్థ్యమును గ్రహించినవాడై నెంటనే యుద్యమమంగు బ్రేవేశించకపోయినను బయటనుండియే యుద్యమమునకు సహకారిగా బనిచేయుచుండెను. తరువాత క్రమముగా కాంగ్రెసుసభలకుబోయి గాంధీతో మైత్రి యలవడినతరువాత పూర్తియైన గాంధీతత్వబోధకుడయ్యెను. వీరిద్దరు సమకాలికు లగుటచే అధిశమయిన స్నేహభావముతో బ్రవర్తించుట తటస్థమయ్యెను. స్నేహమేగాక బంధుత్వముకూడ నేర్పడి వీరియొక్కమైత్రి దేశోద్ధారణకు బోధ్యలము కలుగజేసెను. మహాత్మునియొక్క కుమారునకు రాజాజీ తనకుమార్తెసిచ్చి వివాహము గావించెను. గాంధీజీ జై నమిత్తుడు. రాజాజీవైష్ణవమతస్థుడు. ఇరినికుమార్తెను అతనికుమారుని కిచ్చి వివాహము గావించెను. వధూవరులుకూడ విద్యావంతులే; ఉపనిషదుగా గాంధీరాజాజీ. లిద్దరును వియ్యంకులైరి. ఇది చాల గొప్పవిషయమువీరికిజాతిమతభేదములతో సంబంధములేక ప్రపంచముసంతరినియొకదృష్టిలోజూచు గొప్పమేధావంతులు. ఈవివాహసంతరిమునుండి ను. రాజాజీ గాంధీజీనివిడువక అలసికన్నివిషయములలోను సహాయముగానుండిమహాత్ముడు జైలుకువెళ్ళినప్పుడు 'యంగ్ యిండియా' అను పత్రికను తానే స్వయముగా నడుపుచూ, గాంధీఅభిప్రాయములను దేశమునకు తెలియజేసెను. ఐ.ఐ.ఐ.సి.యొన కొన్ని రాజగోపాలాచలములలో మహాత్ముని

రాజగోపాలాచార్యులకు తన శిష్యులగుములను పెండ్లి చేయుచుండును.

శ్రీభాగ్యంబులగర్భభాగ్యమునాడు 'హాంటియన్' గాంధీ యని యొక్క ప్రభావములతో నతని శ్రీ రాజగోపాలాచార్యుల 'వినుకవిజయము' నను విరుగునొనంగి, హిందూ దేశమునని వర్ణనాభాగముల తన తనగా ముఖ్యముగా కేసులుకాదు వాచాన్యమునాడు గొప్పైరిని గడించిరి. ఆదేశములకు గొప్పైరిని ముడిచి. ఆదేశముపైనను పరిజల పైనను మిక్కిలి అభిమానముకలిగి తనత్యాగము చూపెను. క్షణివల ముత్రికదత్తహానుండుగా నీయకకు 'రాజాజీ' యని బిరుదునిచ్చి దీనినే నారాజానునందేసిరి. ప్రస్తుతము కొన్ని గ్రామముల నుండి పరిజలకు 'రాజాజీ' యన్న దేశనాయకులలో నెవరై నదియు తెలియుటలేదు. దీనికి ముఖ్యకారణము వారికి రాచోయములందు శ్రద్ధలేకయు, రాజాజీ జీవితచరిత్రము తెలిసి కొనకపోవుటయున్న దేశనాయకులలో మహాత్మునకు బ్రతిష్ఠ యములను అభిప్రాయముల, నలహాలనుగై కొనుటకు ముఖ్యముగా ముగ్గురు నాయకులు గలరు. అందు 'రాజాజీ' యొకడు. మిగిలినయిద్దరు సర్దారు వల్లభాయీవలేలుగారును, రాజేంద్రప్రసాదుగారును, దీనినిబట్టి మహాత్ము డితరులతో ముచ్చటెంపడని యర్థముకాదు. జవహరులాలు మొదలగు మహానాయకులు గలరు. వీరు మువ్వరును వయస్సున పెద్దవారు. లోకానాభవ వస్తుగలవారు. బహునిర్మలమయిన మనోవ్రభావముచే బీభత్స

ములగు త్యాగము చేయుచున్నవారు. నీరి మువ్వరను 'Candhi u' riumdireto' అందురు. కొన్ని సంవత్సరములు 'రాజాజీ'యే స్వతంత్రముగా మహాత్ముని అభిప్రాయములను, ఆయన ఆనాడుదీరినదను, ప్రజలకు వెల్లడిచేయుచుండెడివాడు. వీటిని గాంధీ స్వీకరించుచులనియే ప్రజలు పాటింపుచుండిరి. ఎవరైనను విద్యావంతులై, మేధాశక్తి సుపయోగించు విమర్శకులు అడ్డువచ్చి పుడుచు, అట్టివారికి 'రాజాజీ' తగు సమాధానములిచ్చి తృప్తిపఱచలేనప్పుడును, మహాత్ముడు కలుగజేసి కొనుచుండెను. మహాత్మునిమాటలయేగాక ఆయనవ్రాతముల మునున మాటలను సమస్తసరికి విడిచివేసి బంధింపబడెడిని. ఇది ఆయనలోనున్న మహాత్తరమయినశక్తియని మనమంగీకరింపక తప్పదు. 'రాజాజీ' గొప్పమేధావంతుడును, ప్రజ్ఞావంతుడును, వేలకొలది ప్రజలకు సమాధానములు చెప్పుచు వారిని తృప్తిపఱచినవ్యక్తి. సామాన్యుడుకాదు అనేక మహాసభలలో దనవాక్చతుర్యమువలన మెప్పుపొందినవాడు.

మహాత్ముడు 1931 సంవత్సరములో నీయుద్యమమును స్థాపించి ప్రచారముచేయ ప్రారంభించెను. అప్పటికి 'రాజాజీ' యుద్యమములోనికి బూర్తిగా దిగియుండలేదు. కాని అప్పటికి కూడ నీయన మహాత్ముని అనుచరుడే! మహాత్ముడు రాజకీయ ఖైదీగావెళ్ళినపుడు ఆయనపత్రిక 'యంగ్ యిండియా' సంపాదకీయమును రాజాజీ వహించెను. పత్రికను మంచిపద్ధతులలో నడపెను. నగినశ్రద్ధవహించి ఘాతైన వ్యాసములను వ్రాసెను.

మరల 1932 సంవత్సరమున సెప్టెంబరు నెలలో బ్రిటిషుప్రభావ మంత్రీయగు 'రామ్సే మేగ్డోనాల్డు' ఆదిలాబాదు విషయమున చేసిన కమ్యూనల్ యెవార్డు సందర్భములో నాయకుడు అతని విస్తరణచేసి ఉపవాసదీక్షను వహించగా రాజాజీ మధ్యవర్తిగా బనిచేసి తనచాకచక్యమువలన సంధిగావించెను. గాంధీయొక్క పట్టు రాజాజీ తెలిసినవాడు గాన అహోరాత్రములు శరీరముభక్తు శ్రమయనక పనిచేసియుండెను. తుదకు తన ప్రయత్నములు సాఫల్యమయ్యెను. మహాత్ముడు యర్రోనాజ్ జైలులో నున్నంత కాలము మహాత్ముడు లేనిలోటు రాజాజీ పూర్తిచేసెను. కడు సమర్థతతో గాంధీచేయుకార్యము లన్నిటిని నెరవేర్చెను. ఎవరోతగి నట్లువారికి సమాధానము లిచ్చుచు గాంధీ దాగితములన్నిటిని రాజాజీ చూచుచుండెను. ఇతడే అసలగాంధీయని గ్రహించగల శక్తిసామర్థ్యములను జూపెను. 1923 సం॥లో గయలో కాంగ్రెసు మహావైభవముతో జరిగెను. మహాత్ముడు లేకపోయినను దేశమందలి పెద్దనాయకులందఱును నచ్చేయుండిరి. దేశమందలి దేశబంధు చిత్తరంజనదాసును పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూను మెజార్టీయున్న పార్టీతోగలిసి పురపాలకసంఘములలోనికి ఎనంట్లీలలోనికి కాంగ్రెసునాయకులకు బ్రోవేశముండవలయునని పట్టు పట్టిరి. ఈపరిస్థితులలో గాంధీపార్టీని రాజాజీ నడిపించెను. గాంధీ తత్వముప్రకారము కొన్నిలుప్రవేశమున కెట్టిసావకాశములు లేవనియు నింకను కొంతకాలము కాంగ్రెసాభిప్రాయము సాగుచుండవలయుననియు రాజాజీ, నర్దూరుపక్షము మొదలగువారితోజేరి

దృఢముగా నెదుర్కొనెను. దేశవాయకని అభిప్రాయమును వ్యతిరేకమయిన తీర్మానములని వాటిని గట్టిగా ఖండించి వలసిన గాంధీ నియమమును స్థాపించెను. గాంధీ అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగా నడచినచో దేశక్షేమము, ప్రజాక్షేమము చెడునని రాజాజీ వెల్లడించెను. గయాకాంగ్రెసు నిర్వాహము లన్నియు నీనాయకులయొక్క అభిప్రాయభేదములతో నాగి పోవలసివచ్చెను. ఇట్టి వియచ్చన్నములవలన నాయకులు అభిప్రాయభేదముతో వేడలిపోయిరి. కాని కాంగ్రెసుమూత్రము జయప్రదముగా జరిగెను.

1922 సంవత్సరములో కాంగ్రెసుఉద్యమము చాలా తీవ్రముగా నుండెను. దేశములో బ్రజలయొక్క నాగరికత హెచ్చెను. ప్రభుత్వవిధానములకు పాటుదలకుగూడ వెల్లడయ్యెను. విశేషమయిన జ్ఞానముకలుగుచుండెను. మహాత్ముడు సింహ దిక్పతి బీటీన్నను ప్రారంభించుచుండెను. నాయకులందరు నుల్లాసముతో నీయద్యమమును సాగించుటకు సిద్ధముగా నుండెను. ప్రజాప్రాభల్య మధికమయ్యెను. ఎక్కడజూచినను మహాత్మాహలములు సాగుచుండెను. ప్రజలు తిరుగుబాటుల కుద్యమించియుండిరి. ఇట్టిస్థితిలో 1922 సంవత్సరము జాన్యువరి 14 తేదీన అన్ని పార్టీలనాయకులను సమావేశము కావలయునని, దేశిక సంబంధములేక మధ్యస్థులుగా నున్నవారు నియమించిరి. ప్రభుత్వము నకును కాంగ్రెసునకునుమధ్య వ్యవహారించి కార్యసాధనయ్యెను. చెయుటయే చీరియుద్దేశము. జిన్నా జయరాజ్, నెహ్రూ మొదలగు

మువ్వరు సీకాస్పరెన్నుకు సెక్రటరీలుగా బనిచేసిరి. ఈసమావేశ మునకు రమారమి 800 ప్రజలు వచ్చియుండిరి. వీరిందరుచు అన్ని పార్టీలవారికిని సంబంధించియుండిరి. మహాత్మాగాంధీకూడ సీసమావేశమునకు వచ్చియుండెను. కాస్పరెన్నులో చాల్గొనక పోయినను, అక్కడ చర్చించు నిషయములను గమనించుటకు గాంధీవచ్చియుండెను. ఈకాస్పరెన్నులో మధ్యవర్తులు నియమించిన తీర్మానములను ప్రభుత్వము సాగించనిపక్షములో ప్రభుత్వ నిరాకరణయుద్యమములలో బెట్టుటకు సిద్ధముగా నుండెను. 1922 సంవత్సరములో సిండియా ప్రభుత్వ ప్రతినిధి లార్డురీడింగు ఇతడు జిన్నా, జయకరు మొదలగు మధ్యవర్తు లభిప్రాయము లను తిరస్కరించెను. అనగా ప్రభుత్వ మట్టితీర్మానముల నామో దింపలేదు. మహాత్ముడు కాలమాపనచేయుటకు వ్యవధిలేక అరపార్టీల సెక్రటరీలు తమ అసమర్థును వెల్లడిచేసిన తరువాత 1922 సంవత్సరము ఫిబ్రవరి ఒకటవతేదీని రాజప్రతినిధి కొక లేఖను పంపియుండెను. మహాత్ముడు మిక్కిలి నిర్మలముగా తన స్వానుభూతిని తెల్పుచు తనయుద్యమవిధానమును లేఖలో వెల్లడి చేసెను. ఒకవారముదినములు గడువిచ్చి యీలోపున ప్రభుత్వ మెట్టి యభిప్రాయములను వెల్లడిచేయకపోయినచో నిరాకరణ యుద్యమము ప్రథమున బార్లీలో బ్రారంభమగుననియు వెల్లడిచేసియుండెను. ఇట్టి కిషకరిస్థితులలో నొకవిషయస్థితి సంభవించెను. 1922 సంవత్సరము ఫిబ్రవరి 5 తేదీని యునైటెడ్ స్టానిస్సులో ఘోగక్ ఫూర్ జిల్లాలోనున్న 'ఛారిమారా' అను

చిన్నగ్రామములో నొకప్రమాదము వాటిల్లెను. ఈ ప్రమాదము అప్పటి హిందూదేశపరిస్థితులను పూర్తిగా మార్పుచేసెననియే చెప్పవలసియున్నది. ఈ ప్రమాదానియందుల ప్రజల కుద్రోకమధికమయ్యెను. మోటస్వభావము కలిగినవా రగుటచే వారిలో జనించిన ఆవేశము నణచుకొనలేక నొకగాంధీయు మతనియమమును సాగించుచు, పోలీసువారితో దగవులాడి చార్జ్స్యముగా నొకపోలీసు సబ్ ఇన్స్పెక్టరును 31 పోలీసులను స్టేషనులోనుంచి తలుపులను బిగించి, దానికి నిప్పుపెట్టిరి. అది వెంటనే మహా జ్వాలలుగా బ్రజ్వలిల్లెను. బయటపడుటకు మార్గములేక ఇన్స్పెక్టరు మిగిలినవారుచు ఆమంటలకు దాహతులైరి. దేశ ప్రజలకును సోమములకును యీ విషయమును తెలిసిన వెంటనే భయోత్పాతము లైరి. మహాత్ముడిట్టి ఘోరకృత్యమునువిని చాల విచారిం చెను. దేశమింకను చార్జ్స్యరాహిత్యమైన యుద్యమమునకు సిద్ధము కాలేదనియు, తనతత్వము ప్రజలకు విశదముగా బోధపడలేదనియు నప్పటికి ప్రభుత్వనిరాకరణయుద్దమము నాపుచేసెను. ప్రభుత్వమునుండి లేఖారూపితమైన సమాధానమునకు వేచియున్న సమయములో నిట్టి ప్రమాదము వాటిల్లినప్పుడు ద్యమము సాగించినచో నింకను గొప్ప విరాటములు ప్రాప్తమగు నేమోయనుభయముచే యుద్యమము నాపుచేసెను. మహాత్ముని అభిప్రాయప్రకారము దేశమంతయు నేకభావముగా బనిచేయుట కింకను కొంతకాలము పట్టునని ఆయన గ్రహించియుండెను. పరిస్థితులన్నియు తిరుగబడెను. యుద్యమమున కై చేసినయోర్పాట్లు

లకు భంగముకలిగెను. అప్పుడు ప్రభుత్వాధికారులు క్షణమున
చర్యను తీసికొన ప్రారంభించెను. ప్రజాతిరుగుబాటులను పూర్తి
గా అణచివేయుటకు తగినయోర్పాటులను గావించెను. అనంతరము
ములో బాల్గోల్ ప్రాంతములో చాలాల్లరులు దరిగియున్నట్లు
మనకు తెలిసినవిషయమే. ప్రజలకు ప్రమాదమైనట్టెట్లు నిగి
యున్నది. చాలమంది ప్రాణములను గోల్పోయిరి. పోలీసులకు
కారు లతికూరముగా బ్రవర్తించియుండిరి. దేశములో చాల
భాగములందు నానాభీభత్సవము జరిగినది. మార్చి నెల 13 వ
తేదీని ప్రభుత్వము మహాత్ముని పట్టుకొని ఆరునెలలపాటు
జైలు నియమించిరి. ఇతనిజైలువార్త వినిననోడకి దేశములో
కలవర మధికమయ్యెను. జైలుకు బోవుచు మహాత్ముడు దొర్ల
స్వరాహిత్యమునే యెల్లప్పుడును గమనింపవలయునని ప్రభులకు
హెచ్చరించెను. దొర్లస్వరాహిత్యమయిన యుద్యమములవలనే
దేశమునకు మోక్షము చేకూరునని చెప్పెను. ప్రజాక్షేమము
దానిపై నాధారపడియున్నదనియు జెప్పెను. ఇట్టి కష్టములను
పరిస్థితులలో జూక నెల 7, 8, 9 తేదీలలో ఆర్మిండియా
కాంగ్రెసుకమిటీ కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటుగు 'హాం అజమల్ ఖాన్
శౌకకమిటీ నేర్పాటుచేయుటగా గోరిరి. ఈకమిటీ దేశమంతయు
దిరిగి ప్రజాపరిస్థితులను గమనించి నీకాతండు యుద్యమమును మఱి
యొకరూపకముగానైన ప్రచారణలోజెట్టుటకు బ్రయత్నము
చేయుమని కాంగ్రెసుకమిటీ అభిప్రాయము. ప్రభుత్వనిరాకరమ
యుద్యమమునుమాత్రమును ప్రజలపై నాధారపడి సాగించుటకు

వీరంగీకరించియుండలేదు. మూకనిధముల నీయవ్యవహారమునే
 ప్రచారణలో బెట్టవలెనని వాదభిప్రాయమును వ్యక్తము చేసి
 కాంగ్రెసునాయకుల సమావేశములో మహావీరుని పాత్రనును
 కూడ చర్చించిరి. ఇది కొన్ని ప్రవేశమును గొప్పచేసి, అప్పుటి
 తీవ్రమైన దేశపరిస్థితులనుబట్టి, హామ్ లెట్ వాక్ ఫోన్, రు
 డిత మోటీలాల్ నెహ్రూ, వి. జె. సత్యేలు మొదలగు ముఖ్య
 ముఖ్య నాయకులు కొన్ని ప్రవేశములను ప్రయోజనముగ
 ముగా నుండునని తీర్మానములను సల్పిరి. కాని రాజగోపాలాచార్యు
 లన్నాజీ, కస్తూరీరంగ అయ్యంగారు మొదలగువారి అభిప్రాయ
 మునకు వ్యతిరేకముగా నుండిరి. కొన్ని ప్రవేశములను వ్యతిరేక
 యెడల దేశపరిస్థితులు బాగుండునని వీరివాదము.

పిమ్మట గయాకాంగ్రెస్ గూడ నీవిషయము చర్చించి
 సపుడు చిత్తరంజనదాసు మొదలగు నాయకులకు రాజగోపాలాచార్యు
 అడ్డుతగిలెను. ఇతడు గాంధీపార్టీ ననుసరించి గట్టిగా వాదించెను.
 అప్పుడు నాయకుల వాగ్వివాదములవలన చిత్తరంజనదాసు
 కాంగ్రెసు ప్రసిడెంటుగానుండి వెంటనే తనవిజిల్ రాజధాని
 నిచ్చి 'స్వరాజ్యపార్టీ' అను దానిని స్థాపించెను. స్వరాజ్యపార్టీ
 యని మొదట బెంగాలలో చిత్తరంజనదాసు ప్రభుత్వమును
 ఇదిక్రమముగా వృద్ధిచేసి కాంగ్రెసునియమములన్నియు వ్యతిరేక
 మగుట ప్రారంభించెను. ఈసమయములో సంగీత విజయనాథు
 లాల్ నేహ్రూయును, ఆబుల్ కలాం ఆజాద్ యును పై పనుండి
 బయటకువచ్చిరి. వీరిరువురను శ్రమపడి కలగజేసికొని ఇద్దరు

నడుగులవారిని సత్కృతజేసిరి. వెంటనే వీరు డిల్లీలో అఖిలభారత కాంగ్రెసునాయకుల సమావేశమేర్పఱచి దానికి ఆజాద్ పూరి దేవగుమండి యిరుపక్షములవారి కనుకూలముగా నుండు తీర్మానముల నేర్పాటుచేసెను. చిత్తరంజను మొదలగువారి తీర్మానమును స్వీకరణచిరి. కాంగ్రెసు నాయకులలో కాన్సిలు ప్రవేశముకై యిష్టపడువారు ముందుబాజోపు ఎలక్షనులలో బాల్కన వెళ్ళుచి తీర్మానము గావించిరి. మతసంబంధమయిన విషయములలో ఇట్టివా రేమియు కలుగజేసికొనక ప్రత్యేకమయిన రాజకీయ విషయములనే పరిపాటింపవలయుననియు డిల్లీసమావేశములో తీర్మానించిరి. కాంగ్రెసులో బనిచేయుచున్న వ్యక్తులలో వోటాధిపతులైనవారు వోటుసేయవచ్చునని వెల్లడిచేసి దీనికెవరు నాడో పరిణేయరాదు చెప్పిరి. అప్పుడు కొంతమంది కాంగ్రెసునాయకులు యెన్నికలలో బాల్కనాని. కాని అన్నిచోట్లను కాంగ్రెసునకు సంపూర్ణమయిన జయముకలుగలేదు. మహాత్ము డీతీర్మానమునంగీకరింపకపోయినను, యెన్నికలలో నాయకులకు సహాయపడునట్లు ప్రజలకు హెచ్చరించెను. కాంగ్రెసులో భేదాభిప్రాయములుకలుగు టాయన కెంతమాత్రము నిష్ప్రములేదు. దేశక్షేమమునకి పాటుపడు మహావీరుడుగాన ప్రజాన్యోస్థతకై శ్రమపడుచుండెను. కాని కాలచక్రము తిరుగుచున్నకొలది దేశచరిత్రలో మూర్ఖులను మనము గమనింపకలుగుచుంటిమి. ఇట్టి మూర్ఖులకు మనమే ఆశ్చర్యపడుచుంటిమి. రమారమి గయ కాంగ్రెసు జరిగిన 15 సంవత్సరముల తరువాత రాజాజీ తన

(5)

శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారి జీవితచరిత్ర.

17

27-3

అభిప్రాయములను మార్చుకొని గాంధీ మొదలగు మహానాయకులకు కొన్నింటి ప్రవేశ మత్యవసరమని నచ్చచెప్ప పరిస్థితులు వచ్చెను. అప్పుడు కాంగ్రెసును మణియొకదారిలో నడపుటకు ప్రయత్నముచేసి సఫలమనోరథుం డయ్యెను. 1937 సంవత్సరములో కాంగ్రెసు అన్ని చోట్లను యెలుకునులలో గొప్పదిగ్విజయమును గాంచెను. మంత్రిపదవులను ప్రతిరాజధానిలోను కాంగ్రెసునాయకులే భరించవలయునని రాజాజీ గొప్పపట్టుదతో మఱచేసెను. గత యన్ని సంవత్సరములనుండి కొన్నింటి ప్రవేశము వలన కాంగ్రెసు నియమములు చెడునని ఘంటాపదముగా వారించిన వ్యక్తినే 1937 సంవత్సరము వచ్చునదికి తన అభిప్రాయమును మార్చుకొని, దేశనాయకు అభిప్రాయంకూడ మార్పు కలుగునట్లుచేసి కొన్నింటి ప్రవేశముటంతటి మహాసావధార్యము మణియొకటిలేదని చెప్పిన సత్యాగ్రహ తనశరీరశ్రమకోర్చి కాంగ్రెసు బయముగాంచిన వెంటనే మద్రాసురాజధానిలో ప్రథమ మంత్రిగా బయటపడెను. ఇతనిజీవితములో నిది చాల గొప్ప వింత.

ఈమార్పునకు కారణమేమై యుండును. పదవియందున్న కాంగ్రెస్ నే నిట్లు గావించెనా! లేక యుద్యమమున కిది సహాయ మగునని చేసెనా! అను విషయములు దేశములో బయలుదేరెన లోకులు కాకులన్నట్లు ప్రజలనేకరీతులుగా జెప్పుకొందురు అంతమాత్రమున మనము స్థిరపరచరాదు. మొదటనుండియే కొన్నింటి ప్రవేశ మంతమాత్రముపయోగపడదనియు, కొన్ని

లును, లెజిస్లేటివులు పాపమిలితమయిన బురదగుంటలనియు, ఆస్థానములలోనున్న దేశనాయకుల వివేకము చెడుననియు ప్రచారముచేసినవ్యక్తి తుదకు 1937 సంవత్సరమున మెద్రాసు లెజిస్లేటివు యెసెంబ్లీలో ప్రధానమంత్రిగా వచ్చెను. ఈపదవి శాశ్వతముకాదనియు, ప్రభుత్వముతో కాంగ్రెసునకు అభిప్రాయభేదములు కలిగినవాడుగాని, కాంగ్రెసుయద్యమము తీవ్రముగా ప్రచారములోనున్నపుడుగాని తనపదవిని వదలివలసియందును, ఏవాడు కాంగ్రెసుఆజ్ఞ చేయునో యానాడే పదవిని వీడవలసియందును, ప్రభుత్వమునుండియు హృదయపూర్వకమయిన తన నియామకమునకు భంగముకలుగును, ఇట్లుజరుగనినాడు 'రాజాజీ' ప్రజాదృష్టిలో ముఖ్యమంత్రివిధముగా నుండవనియే తలపపవలెను. విశేషమయినజ్ఞానముగలవాడును, మతియు ప్రపంచ మనుభవమున్నవాడు నిట్టి యాకస్మికమయినమార్పును తనజీవితములో కలుగజేసికొనుటకు దగినంతకారణము లుండకపోవు. కాంగ్రెసునకునుకూలముగానున్నపుడే యిట్టిమార్పున కర్చికరించెనని మనము గ్రహింపకతప్పదు.

మహాత్మునిగూడ నీవిషయములో ప్రశాంతముగా నంగీకరించినను, ఇతడుచెప్పిన విషయములు కాంగ్రెసునకు వీలుగ నుండకపోయే మహాత్ము డంగీకరించెను. 1937 సంవత్సరమున కాంగ్రెసునాయకులందరును దేశమంతటను ప్రచారముచేసి ప్రజలకు బోధనలుచేసి గట్టిగా ఒనిచేసియుండుటచే సర్వత్ర దిగ్విజయముగాంచెను. అంతకుముందు చిట్టిజయమును గాంచలేదు.

అప్పుడు మహాత్ముడొకరించియుండలేదు. ఇప్పుడొకరించెను. మఱియుకవిషయ మాలోచించవలసియున్నది. 1922 సంవత్సరములో గయాకాంగ్రెసు సమావేశములో చిత్తరంజను మొదలగునాయకులు కొన్ని ప్రవేశము చాల యవసరమని చెప్పి వచ్చుడు 'రాజాజీ' మిగిలినగాంధీపార్టీతో నడ్డురాక అప్పుడే ప్రజారంజకమయిన ప్రయత్నములుచేసియున్నచో 1937 సంవత్సరమునాటికి కాంగ్రెసున కుపకారము కలిగియుండుననియే ప్రజాభిప్రాయము. ప్రతిదేశనాయకుడును దేశమునకు సేవచేసి ప్రజాక్షేమమునకై పాటుపడును. కాని అన్యథా ప్రవర్తించును. దీనికై వారిమీఁద సర్వమును త్యాగముచేసి యుండిరి. రాజకీయమయిన ప్రతివిషయమును వారు తీవ్రముగా పట్టిందిగాని అమలంత బట్టెరు. వారు మిక్కిలి అనుభవజ్ఞులు. ప్రభుత్వవిధానమును గ్రహింపగలక క్రిగలవారు. ఇతర దేశములయొక్క ప్రభుత్వవిధానములను చక్కగ పరిశీలింపగలక క్రిగలవారు. ఏకాలమున కెట్టి పరిస్థితులు దేశములో నుద్భవించుచుండునో వాటినిబట్టి సమయానుకూలముగా ప్రజానుకూలమయిన కార్యములను చేయుచుండును. వీరికార్యములను మనము తొందరగా ఖండించుట చాల అశాస్త్రీయమనియే తలంచవలెను.

రాజాజీ యిప్పటికి రాజకీయవిషయములలో శరీరశ్రమ అధికముగా నుండియు నతని యుద్దేశములు ప్రశాంతముగా దేశమునకు వెల్లడిచేయుట శక్తితరముగా నేయున్నది. కొన్నివిషయవేళమయినతరువాత రాజకీయములో గొప్పమార్పులను కలుగ జేసి

ప్రజల కుపారముగ నుండుననియే యతడు తలంచినను, కొన్ని కారణములు విషయించినవి. ప్రస్తుతపరిశ్రమతో గష్టముతోగూడిన శ్రమతప్పటలేదు. గొప్పదేశోద్ధారకుడని పేరుగాంచుట కితనికి గుతూహలమున్నది. రాజ్యాంగవిధానము రాన్నిబ్యావనలో రీతిగా ప్రజలకజూపి స్వతంత్రపరిపాలన కనుకూలముగా నున్నదని తెలియపఱచుట కితడు గొప్పప్రయత్నములను గావించుటకు బ్రయత్నముచేసెను. ఇది అనిష్ఠుముగా సాగుటలేదు. ఇతరకారణమువలన వీటికేభంగము కలుగవచ్చును. కాని ఇప్పటి ప్రవర్తననుబట్టి నేషనలుపరిస్థితులలో నితనిభావములు స్ఫుటముగా దెలియుచున్నవి. ఇప్పటికి నితనిన్యాసములను మనము వ్రాసినాఁ జనుచున్న యితనిహృదయపూర్వకమయిన అభిప్రాయములు మనకు తెలియును. హృదయపూర్వకమయిన వరయే మనము గ్రహించకతప్పదు. మఱియొకనిధముగా తలచుటకు సజలు కొన్ని కారణములను తెల్పుచుండిరి. నిష్పక్షపాత బుద్ధితో అందరిని సమభావముతో జూచి అన్ని రాష్ట్రములలోని ప్రజలకు సదుపాయములు జరుగునట్లు దేశనాయకులు కార్య శిర్యాపాటము చేయఁజేసియుండును. అప్పుడే నాయకుని నిజాభిప్రాయములు ప్రజలకు బోధపడును. ప్రజలయొక్క తేనుము మకు భగముకలిగియు గనిపించినయెడల ప్రజలలోనే తిరుగుబాటుకలుగును. స్వతంత్రజీవనమున కై ప్రభుత్వముతో బోరాడుచున్నది. పరిణామములు బయల్పడరాదు. దీనికి ప్రజలను నడుపు నాయకులు కారకులై యుండురు. దేశనాయకులలో

చాలామంది తమకున్న శర్వమును గోల్పోయి నేవైతే శరీరమును శ్రమపెట్టి అనారోగ్యమువలన పాణిములనువీడిరి. వీరుచనిపోవు పుడు వారికున్న ఆస్తివంతయు దేశమున్నకే వినియోగించిరి. వీరిత్యాగము సమాన్యమని చెప్పనలసియున్నది.

గాంధీతత్వమును పూర్తిగా మొదటినుండువలంబించి కేబినెటులో ప్రధానమంత్రిపదవి నొందినవాడు 'రాజాజీ' యొకడే! ఇతరనాయకులకు తమకున్న ఇట్టిపదవిలోలేదు. ఒకవేలనున్నను వీరు గాంధీతత్వమున కభిప్రాయభేదములు కలిగినవారే! కేబినెటులో నుండి గొప్పగౌరవమును సంపాదించవలయునని రాజాజీ అభిప్రాయము. ఒక అధికారములోనుండి గౌరవమును అధిక్యతను గడించుట ఘనకార్యముకాదని కొన్ని సంవత్సరములనుండి బోరాడిన రాజాజీ నేడదే అభిప్రాయమును ప్రధానముగా నాసించి పనిచేసెను. ఇదికొంతవరకు వ్యక్తిగతమయినమార్పును సూచించుచున్నదనియే మనము తప్పక గ్రహింపవలయును. మొదటి నుండియు సర్దారు వల్లభాయిపటేలు, రాజేంద్రప్రసాద్ రాజాజీతో సమముగా కొన్నియు ప్రవేశమునకు వ్యతిరేకముగాబోరాడి యుండిరి. ఆనియమముమీదనే యదివరకును ప్రయత్నము చేసియుండిరి. ప్రవేశము కావలెనని కాంగ్రెసు యేకగ్రీవముగా బలికినపుడుకూడ మీరడ్డుచెప్పక దేశనాయకు సభిప్రాయప్రకారమునే యనుచరించిరి. పదవిలోనుండకయే దేశప్రముఖ్యత నొందవలయునని వీరభిప్రాయము. ఆవిధముగానే వీరు పేరును గాంచిరి. సర్దారు తాననుకొన్న ప్రకారము తనవిధి యని కార్య

దీక్షతో బనిచేసెను. రాజేంద్రప్రసాద్ ప్రాణాపాయమయిన నమయములో దనశరీరమును ద్రోచిబుచ్చి భూకంపమున నష్టపోయిన జనమునకై విచారించి వార్త కై ఆమితకష్టము లను భరించెను. రాజాజీ ప్రధానమంత్రిపదవిలోనుండగ యాపదని యొక్క గౌరవమును చాలచక్కగ కాపాడెను. తన సమకాలికులమీదను, ఇతరులమీదనుకూడ తన అధికారమును చూపకలిగెను. ఇతరరాష్ట్రముల మంత్రులుకూడ నింతప్రగల్భముగా నధికారమును చూపియుండలేదు. ఈపదనిలోనుండ సమానప్రజ్ఞ నుచూపకలిగెను. తనమేధాశక్తివలనను తనయొక్క నియమిత వ్యక్తిగతమయిన రాజకీయలక్షణములచేను తన అధికారమును చూపి రాజ్యాంగవిధానములో బ్రజల కనుకూలమయినమార్పులను చేసెను.

గాంధీతత్వము ననుసరించి యేకభావముతో బనిచేయు నాయకులందరిలోను రాజాజీ గొప్పమేధావంతుడు. రాజ్యాంగ విషయములలో తనబుద్ధిబలము నుపయోగించి యాద్యమేధావములను చెప్పుచుండెను. వీటిని నడపుటకు సమర్థుడు సర్దారు వల్లభాయీవంటేలు. వీరిద్దరును గాంధీసమూహమునకు ముఖ్యులని చెప్పవలసియున్నది. రాజాజీ బహుసామాన్యమయిన జీవన ముదాహరణ. సామాన్యకలుంబీకునివలె ప్రవ రించును. భేషజ మునకుండు కార్యములన్నియు స్వయముగా జేసుకొనును. మెడ్రాసు తణివెటిపు యెనుబ్బి ప్రధానమంత్రిగా నున్నపుడుకూడ తనప్రముఖులతోనే స్వయముగా నుత్తరమునను. స్వనిషయ

ములో నెంతమాత్రమును గర్వములేక ప్రవర్తించును. ఇతని నిర్మలస్వభావములో గొప్పయోధ్యత యున్నది. ఇది మనము కొనియాడదగిన విషయము. మఱియు రాజాజీ మాట్లాడుచున్న జోకవిషయమును సంపూర్ణిగా విమర్శించి మాట్లాడును. ఎదుట వారు తప్పునుపట్టుట కవకాశమునీయడు. ఇతని పదగుంభితము కోటచుట్టూనున్న గోడవలె నభేద్యముగా నుండును. భాషాపరిజ్ఞాన మధికముగా నుండుటచే దక్షిణభిప్రాయములను అతిసులభ శైలి సెప్పి విశేషముగా జెప్పగల శక్తిగలదు. ఒకటంశముందలి విషయములను ముప్పముగా చెప్పగలడు. బొంబాయి ప్రచురణ భాషతో విషయములను విశేషముచేయును. ఎదివారములను చెప్పుచోటను ఒక్కవాక్యములో నర్థమంతయు నుండునట్లు మాట్లాడకలుగును. పదార్థముచెడకొండగ మాట్లాడు మితభాషి. ఇతడు మాట్లాడునపుడు వినుటకెంతయో సులభముగా నుండును. అలంకారపూరితమయినభాషను మాట్లాడుచుండును. ఇతనికి రెండుమూడుభాషలలో పరిపూర్ణమయిన జ్ఞానముకలదు. అరవము, హిందీ, ఆంగ్లేయములలోను బహువక్తగా మాట్లాడగలడు. ఈమూడుభాషలలోను సాధారణముగా బహిరంగమయిన రాజకీయసభలలో మాట్లాడుచుండును. ప్రతిభాషలోను తనమనోభావములను పూర్ణిగా ప్రజలకు వెల్లడిచేయగలడు. అనవసరమయిన ప్రవంగములనుచేయడు. అనవసరములేనిమాటలనుపయోగింపడు. ఇతడు మాట్లాడు ప్రతిమాటకు నర్థముగలదును. ఎదుటివారికి భోధపడును. మఱియు కొంత ధీతభాషి.

యో నంతజాగ్రతగా వ్యాసములను పత్రికలలో వ్రాయును. ఇతని వ్యాసలో గొప్పభావసూచకము లగుపించును. ఆత్మపణ చేయుటకు తావివ్వడు. తొమ్మిదవ కవీంద్రుడు. మహాదైర్యముతో వ్యాసములను వ్రాయును. ఇతనిభాషాపరిజ్ఞానమువలనను వ్యాపప్రచురణవలనను మనమొకవిషయమును తప్పక గ్రహింప గలుగుము. ఇతడు రాజకీయవేత్తయే గాకున్నచో గొప్ప నిద్వాంసుడై దేశమందలి భాషను పరిశోధించి ప్రజలకు చాల యుపకారము చేసియుండెడివాడు. గొప్పగ్రంథములను వ్రాసి యుండును. వీనోకతార్కాణము తెలుపగలము. ఇతడుజైలు లోనుండగా నొకడైరిని వ్రాసియుండెను. దీనిని ప్రతిరాష్ట్రము లోను యారాష్ట్రానంబంధమయిన భాషలోనికి తర్జుమాచేసి పుంజీరి. జాటిని మనమొకసారి చదివినచో నితనియొక్క నియమిత మయిన జీవితము నెట్లుగడుపుచున్నదియు మనకు గ్రాహ్యము కాగలదు. కాలమును వ్యయపరచకుండగ ప్రార్థింపటమిది సాయం కాలమువర కలదుచేయు కార్యక్రమము మనకు తెలియును. గ్రంథవశనముచేయును. దైవారాధనకై కొంతకాలముగడపును. రాజకీయనంబంధమయిన విషయములకు చాలకాలమును నియమించును. ఇతరదేశములయొక్క ప్రస్తుతరాజకీయ పరిస్థితులను తెలిసికొనుటకు కొంతకాలమును నియమించును. మధ్యమధ్య కాన్ఫిట్యూషనల్ వ్యవహారములను చక్క బెట్టుచుండును.

ముఖవర్చస్సునుబట్టిచూడ రాజాజీ బహునిగూఢమైన వ్యభాషముగలవాడని గ్రహింపవచ్చును. బహుత్వమున

నేత్రవృత్తి కలిగినవాడు. నేత్రములకు దళనయై నల్లని గ్లాసు లేనివో యితనిదృష్టి మిక్కిలి తీవ్రముగా నుండును. పై ధరించిన కళ్ళగ్లాసులవలన యితనిదృష్టి తీవ్రతను మనము సామాన్యముగా గ్రహింపలేము. ఇతనికలసిమాట్లాడువారికి తనమనస్సులో నెట్టిఅభిప్రాయములు ధారాళముగా బ్రవహించుచున్నవో గ్రహింపలేక బాధపడుదురు. తరచు యితనితో మండువారికి కూడ యిట్టికష్టము కలుగుచుండును. బయటకు వెల్లిబుచ్చువరకు యితనిమనస్సులో నభిప్రాయములు గ్రహించుట దుర్లభము. కొన్ని సమయములలో నచేద్యమయినదృష్టి ప్రాభల్యమును ప్రచురింపచేయును. ఇట్టివి సామాన్యలేరికిని యర్థమువాదు. గంభీరమయిన భావస్ఫురితమయిన మాటలను గంభీరస్వరముతో స్పష్టముగా మాట్లాడకలుగు నభ్యాసము కలవాడు. ఎదుటవారభిప్రాయములను బహుసూక్ష్మబుద్ధితో గ్రహింపగలశక్తిగలవాడు. వారిమనస్సునకు బాధకలుగజేయకుండగ ప్రశాంతమైన జవాబులు చెప్పగల మేధాశక్తియున్నది. గాంధీమహాత్ముడు దేశనాథుడు. ఇతని రాజాజీ గురుభావముతో గౌరవించును. అతనితత్వమును బహునిధానముగా గ్రహింపకలిగను. అతనిప్రవర్తన అసామాన్యమని గ్రహించి నదాయితనిమార్గమువనే నడచుకొనవలెనను యభిలాషగలవాడు. ప్రజాశాంతమును కలుగజేయుచు ధార్మ్యమయిన ప్రజాకార్యములను ఖండించుటకు బ్రయత్నముచేయును. ఇదియే గాంధీయొక్క మూలప్రయోగము. నూతనమయిన అభిప్రాయములు వనుచరణలో నుంచుటకు

రాయకునిసలహా లేనిదే రాజు ప్రసన్నముచేయుటకు నాహానింపడం. ఇట్టిసాహసము లేకుండుటచే ముందు రాజోవు రాజ్యమోద్యమము నెట్లుండునో గ్రహించుటకుచే కష్టముగానుండును. మంత్రిపదవిలోనుండగ తనబుద్ధికీ దోచిట్లు యితరుల సలహాలేకుండచేసిన కార్యములు చాలనున్నవి. వీటిని ఇంటించిన వారికి తగుసమాధానముచెప్పుచు నవీ బ్రజల కెట్టియుపయోగమునిచ్చునో వెల్లడిచేసెను. తనహృదయపూర్వకమయిన అభిప్రాయములను వెల్లడించుచు ప్రజాసంజనముగానున్నవో వాటిని త్వరలో నాచరణలోబెట్టుటకు ప్రయత్నించుచేయును. కేయము చేసినమాత్రమున కార్యభిన్నము గావింపక పట్టుదలతో గార్యసాధల్యముచేయును. ఇదియే యితనివిషయోన్వేషణము. కీరత్వముయిన మనోవాంఛను చెల్లించుకొనుస్వభావము కలిగివుండెను.

ఆల్ యిండియాకాంగ్రెసుకమిటీకి రాజుజీ ప్రోహిబిషన్ డిపార్టుమెంటునకు సెక్రటరీగా యుండెను. మహాత్ముడు కాంగ్రెస్ లో గొన్ని శాఖలను నియమించి వాటికి ప్రత్యేకముగా కమిటీలను యేర్పాటుచేసి మరల వీటికి ముఖ్యమయిన నాయకులను సెక్రటరీలగావేసెను. ఇందు ప్రోహిబిషన్ శాఖకు రాజుజీని సెక్రటరీగా నియమించిరి. జనగా దేశములో బ్రజల పెక్కుమంది మధ్యపానముచే ధనవ్యయముచేయుచు కలుబకులను సాధించేయుచున్నారు. మధ్యపాననిషేధమునకై రాజుజీ చాలశ్రమపడి ప్రతిరాష్ట్రములోను బనిచేసెను.

అందు ముఖ్యముగా చెప్పబడినదేమిటో నితరులచే నవలీలయినదానిని చెప్పబడియున్నది. అట్లేమిటో చెప్పబడినదో ప్రదేశములలో రామోను వాలంట్లకు నియమించి అహారాత్తములు వస్త్రపానవస్తువేయి ప్రదేశములలో పికెటింగు చేయించెను. అందుకు బాగించుటకు సామాన్యముచే నాటి నణచినై చెను. ప్రదేశములను బహిష్కరింపమని అన్ని సోపుల దగ్గరను పికెటింగు విధినిరామములేక చేయించెను. ఇతడు సర్వ త్రవచాచు చేయుచు యెల్లచోట్లను పికెటింగు శ్రమముగా జరుగుచున్నది లేనిదియు గమనించుచుండెను. పికెటింగుదార్శ్య రాహిత్యముగాజేయు విధానముచు వాలంట్లకు బోధచేయుచుండును. అసీతమయిన ప్రచారముచేయుచు అపారమయిన శక్తిర శ్రమతోగ్ని యుద్యమమును జయప్రదము గావించుటకు సర్వ ప్రయత్నములనుచేసెను. తాను నియమించిన ప్రదేశములనుండి రిపోర్టులను అందుండియాకమిటికే తన అభిప్రాయముతోబండ్లి కమిటీ యనుమతితో బ్రచారమును సాగించెను. గాంధీనియ మములలో విదేశవస్త్రాహిష్కరణ మొకటియైయున్నది. దేశ ములో ననేకచోట్ల విదేశవస్త్రములు... తగులబెట్టుటకాడ మన మొలుగుదుము. స్వదేశవస్త్రాలయములు పెక్కుచోట్ల వెలు సెను. ప్రతియింటను రాత్రిములమీద నూలువనకట్ట ప్రారంభించిరి. ఈవిషయములోగూడ రామో గొప్పశౌర్యవహించి పని చేసెను. ఇందుకు ముఖ్యముగా ‘త్రివింగాజ్’ అను ప్రదేశములో గాంధీ ఆశ్రమమును నియమింపజేసెను. ఈఆశ్రమములో చాల

మంచి రాత్రిముందుగా పనిచేయుచు నూలు వడకుచుందురు. రాజాజీ ప్రోత్సాహమువలననే ఈ ఆశ్రమము నుచివృద్ధిలో నుండెను. భాదీవస్త్ర మిక్కడెక్కువగా తయారగుచున్నది. ఇతరచోట్ల కిక్కడనుండియే సరిష్ఠిదాయగుచున్నది. ఈ ఆశ్రమములో చిన్నవారు, పెద్దవారు, స్త్రీలుకూడ పనిజేయుచుండిరి. ఇక్కడ పనిజేయువారికి విద్యాభ్యాసముకూడ చేయుచుండిరి. దేశ పనిపెరునుజుట్టి మనుషులకిని హిందీ చాల ముఖ్యము గాన ఈ ఆశ్రమములో హిందీబాషను ముఖ్యముగా నేర్పుచుండిరి. ఈ ఆశ్రమము నెలకొల్పుటకు రాజాజీ వారకుడు. సర్దారపటేలు కూడ నిట్టి ఆశ్రమములను వృద్ధిజేసెను. గొప్పకార్యదీక్షతో బని జేసియుండెను. గాంధీమహాత్ముడు దేశములో రాత్రిప్రవేశమును గానించినతరువాత ఆ దేశములలో బనిగా మాన్చెనట మొదలగు ప్రదేశములలోనున్న గొప్పములులన్నియు మూలబడి నీని. ఆమిల్లులలో బనిజేసినవారికి పనిలేక మలమలమాడిపోయిరి. ఆదేశములలో కొనిచేలముని గొప్పసమస్యయైచది. మనదేశములోగూడ స్వదేశీవస్త్ర మంగనముగా తయారులోనున్నది. విదేశవస్తువులు లగ్గిపోయి స్వదేశీమమమున వస్తువులు బయలుదేరినవి. దేశనాయకుడు పూరించి ఆచరణలో బెట్టుటచేతను రాష్ట్రనాయకులు శక్తిసామర్థ్యముల సుపయోగించి పనిచేయుటచేతను పైయుద్యమములన్నియు నిరంతరకు జయప్రదముగా జరిగియున్నవి.

ఇంతకు రాజాజీ మైద్రాసు లెజిస్లేటివు యెసంబ్లీలో ప్రధానమంత్రివదవిలో మండగా చేసిన రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి కొంతవరకు వ్రాయుచుంటిమి. మొదట కొన్ని సంవత్సరముల వరకు లోకల్ సెక్టోగవర్ష మెంటు రాష్ట్రమంత్రులక్రిందనుండి లెజిస్లేటివుకొన్నిల్లు అనుపేరుతో నడచుచుండెను. ఇటీవల 1937 సంవత్సరమునుండి లెజిస్లేటివు యెసంబ్లీలని పేరుతో నడపుచుండిరి. 1935 సంవత్సరపు ఆక్టోబరుకారము 1937 సంవత్సరములో యెసంబ్లీయెన్నికలు ప్రారంభమయ్యెను. ఈ ఆక్టోబరుకారము యెసంబ్లీలలో బ్రహ్మేశమున్నవేగాని కాంగ్రెసునకుపయోగము కలుగదనియు మిగిలిన యితరపార్టీలములెన్నియోజాబీ రాజాజీ గాంధీ మొదలగువారిని సహాధానపరచి యాకగ్రీవముగా నడచునట్లు తనశక్తినంతయు నుపయోగించి పనిచేసెను. ప్రతిరాష్ట్రములోను కాంగ్రెసునాయకులు ప్రచారముచేసి గట్టిగాఘానికొనిరి. దానిపై అన్నిచోట్లను కాంగ్రెసు జయముగాంచెను.

ఈయెన్నికలలో రాజాజీ పూర్తిగాపాల్గొని యూనిఫర్మిటీ వోట్లద్వారా యెసంబ్లీమెంబరుగా నిలబడెను. ఇందులో జయము గాంచి యెసంబ్లీలో బ్రహ్మేశించెను. ప్రతిరాష్ట్రములోను యెసంబ్లీలో కాంగ్రెసు మెజార్టీయుండెను. మెడ్రాసు లెజిస్లేటివు ఎసంబ్లీలో కాంగ్రెసుపార్టీకి రాజాజీ నాయకుడయ్యెను. అనగా నాయకుడు చెప్పినట్లు తక్కినకాంగ్రెసుమెంబర్లు ప్రవర్తింపవలసియుండును. అక్కడ ప్రధానస్థానమును సహజముగా రాజాజీయే యాక్రమించవలసి యుండును. సాధారణముగా ప్రతియెసంబ్లీలోను ముగ్గురుమంత్రులు లుందురు. అందు ప్రధానమంత్రిగా

రాజాజీని యెన్నుకొనిరి. శుభ కీర్తనోత్సవ సమేతము, మేడ్రాసు యెనంబ్లీప్రధానములతో రాజాజీ అయ్యెను. రెండువారములకు ఆంధ్రదేశమునుండి వెళ్ళి టంగుటూరు ప్రకాశమువంతులు, పూడవములతో, డాక్టరు సుబ్బరావులే, వీరు ముగ్గురును కూడ నిక్కేలి ప్రజావంతులే. టంగుటూరు ప్రకాశమువంతులు ఆంధ్ర దేశమున కార్కగ్రామనాయకులతో నొకడు ముఠియొకటిగా నుండుటకు బులును సాంబమూర్తిగారు యెనంబ్లీస్పీకరుగా నియమింపబడెను. కాంగ్రెసుపార్టీ యేకీభావముతో బనిచేయుచు ప్రతిరాజకీయవిషయములోను నాయకునిసలహాపై ప్రవర్తించవలయునని తీర్మానము గావింపబడెను.

ఇందుకు వ్యతిరేకముగా నడచువారికి యెనంబ్లీలో స్థానములేదనియు, మఱియు నేనమయములోనైనను కాంగ్రెసుపార్టీని ఆసాదమును పదవులనువీడి బయటకు రావలసివడిగా అభిలభార తకార్కగ్రామమునట్టి యెనంబ్లీ విరాధిధముగా జీయవలయునని తీర్మానములు జరిగినవి. అనగా వీరందరు యెనంబ్లీలోనికి ప్రవేశించినను కాంగ్రెసు నియమములకు భిన్నమైయుండవలెను.

మఱియు లోకము సెల్వగవర్న మెంటులో చాలడిపార్టు మెంటు లున్నవని మనకు తెలియుచున్నదా! సాధారణముగా నీ డిపార్టుమెంటులన్నియు ముగ్గురుమంత్రులును సమముగా బంతుకొని పనిచేయుచుందురు. కాంగ్రెసుపార్టీ అధికారములోనికివచ్చి నవేటవే మంత్రులు జీతములు హెచ్చుగా నున్నవనియు, వారిని తగ్గించవలయుననియు తీర్మానముచేసిరి. రాజాజీయే యీ

విషయములో గట్టిగా నిలచేసెను. ఇదిచూచి నాయకులు వేల
మీద జనములను సేనుకొనుచుండిరి. పేరువచ్చు సమయమునకి
మార్చిరి. ఇంతకు పోయ్యటితము అవసరమనిచి చెప్పిరి.
రాజాజీ ప్రధానమంత్రి గాన ముఖ్యమయిన కందుడిపార్లుమెంటు
లను తాను తీసికొని మిగిలినవాటి నిర్దయమంతుల కిచ్చెను.
రాజాజీ తీసికొన్నవాటిలో మొదటిది పైనాన్న అనగా రివిన్యూ
డిపార్టుమెంటు. ఏవృత్తినం దెంతరాబడి వచ్చుచున్నదియు నీ
ధనము నెట్లు వినియోగింపవలసినదియు, రాబడి నెట్లువృద్ధిచేయ
వలయునను విషయము లితని యధికారములో నుండును. రెం
డవది హోమ్ డిపార్టుమెంటు. అనగా పోలీసుకాఖ. మెజిస్ట్రేరియలు
కాఖ. యివిరెండునుకలిసి హోమ్ డిపార్టు మెంటుగును. పోలీసు
ఉద్యోగస్తులు చేయువనులు, వారిజీతములు, ప్రమోషనులు
మొదలయినవన్నియు నితడు చూచును. వీటిలో కాలవసినమా
ర్పులు చేయుట కితనికిధికారమున్నది. మిగిలినమంతులయొక్క
డిపార్టుమెంటులలో మార్పులకతడే పరిహసీయవలెను. సర్వాధి
కారమును ప్రధానమంత్రిదే యున్నది. ఎసంఖ్యనధలకు గవర్నరు
వచ్చుచుండును. ఇతడు రాష్ట్రప్రతినిధి కాబట్టి యెనంపి పై
సర్వాధికార విజితమున్నది. యెసంఖ్యగావించిన కొన్నితత్వాము
లు ప్రభుత్వమునకుగాని ప్రజలకుగాని యనుకూలముగా చేక
పోయిన యితడు వాటిని రద్దుచేయవచ్చును. రాజాజీ ప్రధాన
మంత్రిపదవిలోనుండి మూడవవియొక్క శాసనమును గొప్పగా
జూపెను. తనకున్న అధికారమును పూర్తిగా వినియోగించుటకు

బ్రయత్నముచేసెను. దేశములో ప్రశాంతమును కలుగుజేయుచు పోలీసుడిపార్కుమెంటు సక్రమముగా బనిచేయుచున్నది లేనిది యితడు చక్కగపరిశీలించి తగినచర్యను తీసుకొనుచుండెను. ధర్మమునకు వ్యతిరేకముగా బ్రవర్తించి దేశప్రశాంతమును చెడ గొట్టినవారిని శిక్షించుటలో నితడెంతమాత్రమును వెనుదీయ లేదు. కాంగ్రెసునకు సంబంధించిన వ్యక్తులైనను అధర్మముగా బ్రవర్తించినచో శిక్షార్హులని చెప్పెను. అట్లు చెప్పటయేగాక శిక్షలను విధించెను. చీల పేల ప్రదేశములలో జరిగిన అల్లరులకు తీవ్రమయిన చర్యలను తీసికొనెను. పోలీసు ఉద్యోగస్తుల క్రమమునా బ్రవర్తించినట్లు తెలిసిన వెంటనే అధికారులను కఠినచర్యలను తీసికొనమని యాజ్ఞయిడెను. ఈడిపార్కుమెంటులో గొన్నిమార్పులనుచేసి చాలమంది అధికారులకు స్థానచలనము కలుగజేసెను. దీనివలన ప్రజాక్షేమ ముండునని యిది యభిప్రాయము.

రాజాజీ ప్రధానమంత్రిపదవిలో నుండియు కాంగ్రెసు నియమములను వీడలేదు. కాంగ్రెసుయుద్దమములకు భంగము కలుగనీయలేదు. మధ్యపాననిషేధమును గుఱించి గొప్పగా బని చేయుట ప్రారంభించెను. రాష్ట్రములో బూర్తిగా మద్యపానమును అణికట్టవలయునని ప్రయత్నముచేసెను. లోక్సభ డిపార్టుమెంటును పూర్తిగా దీసివేయుటకు బ్రయత్నములుచేసెను. ఈ డిపార్టుమెంటువలన ప్రభుత్వమున కెక్కువరాబడి వచ్చుచున్నది. ఈరాబడిని ముఠాయొకవిధముగా వచ్చుటకేర్పాటుచేసెను. దీని క

నేల్సేపేళ్ళను నియమించెను. అనగా వర్తకముమీదవచ్చు
 లాభముమీద వన్నునువిధించెను. నేల్సులేళ్ళు డిసార్డుమెంటును
 నాననముగా స్థాపించెను. నెలకు పదివేలరూపాయలు గడించు
 వర్తకునికే నేల్సులేళ్ళుయున్నది. మిలిగివ సామాన్యవర్తకుల
 కిదిలేదు. ఇటీవల నీలేళ్ళలో గొన్నిమార్పులు జరిగియుండ
 వచ్చును. ప్రభుత్వమునకువచ్చు ఆదాయము నడివోకుండగ
 నీలేళ్ళు నొకదానిని కల్పించెను. ఇది ప్రజలకు బ్రతికూలముగా
 లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఎదుచేతనన ఒక్కవాణిజ్యముననే
 యధికలాభములు చేకూరును. ఇటీలాభముపై వన్నునిధిచుట
 సంభవముకాదు. మధ్యపాననిషేధములో రాష్ట్రమంతయు గట్టు
 దిట్లముగా బనిచేయుటకు బూనికొని ప్రజానుభిమునకై బాటు
 పడెను. రాష్ట్రములోనున్న జిల్లాలన్నిటిలోను నేలంజిల్లాలో
 గొప్పగా పరివసానముజరిగినది. అక్కడనున్న కల్లుదుకాణములు
 సారాదుకాణము లన్నిటిని కట్టివేయించెను. ప్రజలు మధ్యపాన
 ములను పూర్తిగా వినర్లించిరి. ప్రచారము జయప్రదముగా జరి
 నది. కాని యిది చాలకాలము నిలబడలేదు. మిగిలినజిల్లాలలో
 నిట్టికట్టుదిట్లముగా నేర్పాట్లు జరిగియుండలేదు. ఈవ్యసనమున
 కలనడిన ప్రజలు మానుకొనుటకష్టము. ఇదివరలోనున్న సాలు
 డిసార్డుమెంటును తీసికె చి దీనినికూడ ఆప్కీరీడిసార్డుమెంటులో
 కలిపి జూయింటుగా బనిచేయునట్లుంచిరి. ప్రభుత్వముయొక్క
 రాబడి హెచ్చుటకు రాజాజీ యింకను కొన్నివన్నులను విధిం
 చెను. మొదటిది పుగాకువమ్మ, దేశములో ప్రతిరోలును పుగాకు

మహాయోగించు పోజానంబు లధికముగా నున్నది. దీనినిబట్టి పుగాకువంట క్రమముగా వృద్ధిచెందెను. కాబట్టి పుగాకుతో వర్తకముచేయువారు పన్నుకట్టవలయును. ఈపన్నునుకూడ నేల్సుటేక్కుడిపార్డుమొంటువారే వసూలుచేసెదరు. పుగాకుతో తయారుచేసిన చుట్ల, బీడి, సిగరెట్లు మొదలగు సామాగ్రి నమ్మినవారేపన్నును చెల్లించవలసియుండును. మొదట యిట్టి సామాగ్రి నమ్ముటకు లైసెన్సును పొందవలయును. తరువాత పోలీసెలయు వారిరాబడినిబట్టి పన్నునుకట్టుకొనవలెను. ఈపన్ను కట్టువిధానమును ప్రభుత్వమువారు నియమించెదరు. లైసెన్సు లేకుండ పుగాకు నమ్మినచో శిక్షార్హులగుదురు. ఈవిషయములో కఠినశిక్షలనుకూడ విధించియున్నారు. రెండవది యెలక్ట్రిక్ పన్ను, ప్రతిగృహమునకును తదితర ప్రవేటుస్థానములకును విద్యుత్కా-
లిని సరఫరాచేసినందుకు పన్నుచెల్లించవలెను. ఒకమీటరు కింతయని ప్రతిసెల యెన్నిమీటర్లుపట్టునో వాటిమీద పన్ను వేసెదరు. దీనికే యెలక్ట్రిక్ పన్ను అందురు. ఇదివరలో నిట్టిపన్ను లేకపోయినను యెలక్ట్రిక్ సిటీ ప్రజల కుపయోగమయినది గాన ముఖ్యముగా నీపన్నుండవలయును. మూడవది వినోదప్రదర్శన ములపై పన్ను యిదివరకే యుండెను. రాజాజీ యీపన్ను నధికముచేసెను. సిపీమాల రాబడిమీదను, నాటకప్రదర్శనముల రాబడిమీదను పన్నును చెల్లించవలయును. ఇంకను తదితర ప్రదర్శనములేమిజరిగినను వాటిరాబడిమీద పన్నును విధించెదరు. ప్రదర్శనమునకు ముందుగా పురపాలక పంఛాధికారులకు

దెలియవరచినచో వారిసంబంధమయిన మనుష్యులను ప్రోదర్శన ముకకు బంపెదరు. వీరు రాబడిమొత్తమును లెక్కచూచిపన్నును సీసికొనెదరు. దీనినే యెంటర్నెక్స్ మెంటుపన్ను అనియెదరు. ఇట్టిపన్నులనునిధించి రాజాజీ ప్రభుత్వము రాబడిని హెచ్చు చేసెను. ఈపన్నులవలన ప్రజలకుపకారముకలుగ ప్రోత్సారముగా నుండెనని ప్రజలు అలజడిచేసియుండెను. దుర్వ్యవసానసంబంధ మయిన డిపార్టుమెంటులను తగ్గించి యీరాబడిని మరియొకవిధముగా సర్దుపాటుచేయుటకై యిట్టిపన్నుల నేర్పాటుగావించెను. ప్రజలకిది యపకారమనియే తలంపవలసియున్నది. ముఖ్యముగా నీయేర్పాటులన్నియు 'రాజాజీ' తన స్వతంత్రబుద్ధిచే నియమించినవి. వీటి మంచిచెడ్డలను శాంతముగా గ్రహింపకతడు చేసి యుండడు. ఇట్టివిషయములన్నిటిని రంగ్రహింపనాయకులతో సంప్రదించిచేసి చేసియుండివచ్చును. రాష్ట్రపతిశీతులసబ్బట్టి రాజాజీయ విషయములక సహాయపడు విధులములులో బెట్టుటకు ప్రయత్నము చేసెను.

రాజాజీ ప్రధానమంత్రిపదవిలోనుండగ మనము గ్రహింపవలసినవిషయము మఱియొకటున్నది. ఇది చాలముఖ్యమయినదని మీరభిప్రాయము. ఇతడు తక్కినమంత్రుల సహాయమున తనబుద్ధిబలము నుపయోగించి 'మారిటోరియంబిల్లు' అను నొకదాని నమలులోబెట్టెను. దీనినే 'రై తాంగబిల్లు' యందురు. మన దేశములో 'రై తులధికముగానుండిరన్న విషయము మనకు తెలిసినదే! దేశశీలుడయు నీరై తాంగముమీద నాధారపడి

యున్నది. రైతుకష్టమువలననే యీనాందారుడును, జమీందారులును, ప్రిజలును ఆధారపడి జీవింపకలుగుచుండిరి. రైతుకష్టపడకపోయినచో మనకు భోజనమేలేదు. దేశమున కరిష్టము ప్రాప్తమగును. ప్రజలలో ధనవంతులుతక్కువ. నీడవాండు ఎక్కువగా ఉండిరి. సామాన్యమయిన భూవనతి కలిగినవారు కుటుంబకాలక్షేపము చేయుచుండిరి. రైతులలో జాలమంది భూవనతి లేక భూమి నమరకము తీసికొని పనిచేయుచుండిరి. ఒకవేళ భూవనతియున్నను, ఒకటిరెండు యెకరములకంటె యెక్కువ యుండదు. ఇట్టిబీదవారికి ధనవంతులు ధనమిచ్చి దీనిపై యెక్కువ వడ్డీని రాబట్టుచుండిరి. కొన్ని అప్పులకు 100 రూపాయలకు నెలకు 8—10 లు వడ్డీచొప్పున వందలు, వేలు అప్పునిచ్చి నాలుగైదు సంవత్సరములుండి మొత్తమునకు వారికున్న భూమినో లేక కొంపనో వ్రాయించుకొనుచుండిరి. ఈవిధముగా నప్పులను భరించలేక వారికున్నదంతయు వదలుకొని తినుటకుతిండి లేక పోయినను, తలదాచుకొనుటకు కొంపకూడలేనివా రనేకులను మనము చూచుచుంటిమి. కొన్ని కేసులలో సమయానుకూలముగా చక్కవడ్డీనికూడకట్టి తీసికొనుచుండిరి. దేశమిట్టి దుస్థితిలోనున్నది. ఈదుస్థితిని తొలగించుటకై రాజాజీ మొదలైన మంత్రు లీబిల్లు సమలులోబెట్టిరి. ఈబిల్లు అమలుచేసికొనవచ్చు సమయమునకు ముందుగానున్న ఆవస్థలన్నియు వేలసంఖ్యమీదను, లక్షసంఖ్యమీదనున్నను రు. 100 లకు నెలకు 0-8-0 చొప్పున లెక్కచూచి యివ్వవలసినదిగా తీర్మానించిరి. దీనివలన

చాలమంది పెద్దఋణులును కఠింతవిముక్తి కలిగినది. అప్పటినుం
దియు రు. 0.8.0 అపైన వడ్డీ చెల్లదని తీర్మానించిరి. ఎక్కువ
వత్తో కోర్టునకు వెళ్ళినను ప్రయోజనములేదు. అప్పటికములులో
నున్న పెద్దఅప్పులున్న వారందరును వెంటనే స్కేలుడవును పిటీ
షనులు కోర్టులో బెట్టిరి. ఇట్టిపిటీషనులు అన్నిచోట్లను కోర్టులలో
వేలకువేలు వచ్చినవి. వడ్డీవిషయములో ఋణములు చాలతగ్గి
పోయి చాలమందికి గొప్పయువకారము జరిగినది. వారికున్న
స్థిరాస్తులలో కఠింతవ్యయపరచిన ఋణవిముక్తి జరిగినది. కాని
ఋణదాతలకు చాలబాధకలిగినది. వీరిచ్చినఋణములకై కొన్ని
ఆస్తులను సంపాదించవచ్చునను యాశతోనుండిరి. ఈవిల్లు బయట
పడిన వెంటనే ఋణదాతలకు మత్తిభ్రమకూడ కలిగినది.

ఈమారిటోరియంబిల్లు దేశములో బీద రైతులకును తది
తర సంపన్నగృహస్తులకును అమోఘముగా మవకరించెను.
ఏమాత్రపు భావనతియున్నను యియాప్తు వారికి వర్తించును.
ఎక్కువవడ్డీతో వ్రజలను పీడించు బ్యాంకర్లకుమాత్రము కష్ట
తరముగా నుండెను. తృప్తిలేకపోయినప్రయోజనములేదు. ఆశకు
అంతులేదు. ఋణమునిచ్చి వానిపై కొద్దిలాభము సనుభవించ
వలయునను కోరికలేక దురాశకలిగి ఆస్తులను హస్తంగతము
చేసికొను దురభిప్రాయము గలవా రీయాస్తులకు వెంటకీసికొని
పోరు. ఇది కష్టపడకుండవచ్చు ద్రవ్యము. ఋణస్తులు చాలశ్రమ
నొంది తీర్చుకొనవలయును. ఈఋణవిముక్తి కలుగువరకును వా
రికి నిద్రాహారములు సరిగానుండవు. వీరింత కష్టముల పాలగు

నున్న ఋణదాతలు సంతసించుచున్నారు. వీరికి తృప్తిలేక బాధ పడుచుందురు. ఈకారణములచే దేశమందలి క్షిణ్యవర్తిస్థులను తొలగించుటకై కాంగ్రెసుప్రభుత్వ మిట్టి యార్పాటులను గావించెను. ఇది సర్వజనసమ్మతమని విశేషమయినది. ప్రభుత్వము వారుకూడ నీబిల్లును గొప్పగా నామోదించిరి. ప్రభుత్వము ప్రజాక్షేమమునకై యేర్పాటులను వీలైనంతవరకు చేయుటకే ప్రయత్నము చేయును. కాని వీరికి బహిష్కారములతోను, యెన్టీ టుదారులతోను ముఖ్యముగా బనియుండునుగాన వారికి వ్యతిరేక మయిన సమస్యలను ప్రోద్బలము చేయరు. ప్రజలసౌఖ్యమునకై చేయవలసినకార్యములు ప్రభుత్వమునకు తెలియకపోలేదు. వారు పూర్తిగా నమలులోబెట్టుటకు సావకాశము లున్నంతవరకు చేయుచుందురు. కాని దేశములో సేవచేయునాయకుల కీబాధ్యత నుండుటచే వీరుధీమహాత్ములును, మేధావంతులగుటచే నిట్టి ఘన కార్యములను దేశోద్ధారణకై చేయుచుండిరి.

రాజాజీ మెడారిను లెజిస్లేటివు యెస్సెంట్లలో ప్రధానమంత్రిగానున్న సమయములో ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్య వచ్చియున్నది. మనఆంధ్రదేశనాయకుడగు శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశముపంతులు ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రముండి తీరవలయునని గొప్పపట్టుదలతో బనిచేసెను. తక్కిన ఆంధ్రదేశనాయకులుకూడ నీవిషయములో గొప్పప్రయత్నములుచేసిరి. ఈసమస్యను దేశనాయకుడైన గాంధీమహాత్మునిదృష్టిలోనికిగూడ ప్రవేశపెట్టిరి. ఏకారణములచేతనో మహాత్ము డీకార్యమును రాజాజీబుద్ధిబలమునకు విడచిపెట్టెను.

రాజాజీ 'టామిల్ నాడ్' లో బుట్టియుండుటచే టామిల్ నాడ్ పై యెక్కువభిమానము కలిగియుండుట సహజమే! మెద్రానురాష్ట్రములో ఆంధ్రదేశమును టామిలునాడియు కలిసియున్నది. ఈ రెంటిలోను ఆంధ్రదేశము చాల సారవంతమయిన భూమియనియు నిక్కడ భాగ్యవంతులు అధికముగానుండిరినియు టామిలునాడు పోజలు గ్రహించియుండిరి. ఆంధ్రదేశము ప్రత్యేకరాష్ట్రముగా విడిపోయినచో టామిల్ నాడుయొక్క పౌరుషఖ్యత తగ్గిపోవుననియు, టామిలిజనులకు ఆంధ్రదేశముతో సంబంధముతగ్గిపోవలసియుండుననియు వారుగ్రహించి ప్రధానమంత్రి కుపదేశములు కూడ చేసియుండవచ్చును. రాజాజీ కీ విషయములన్నియు విశదముగా దెలియును. ఆంధ్రులలో చాలముఖ్యులు ఆంధ్రరాష్ట్రమునకే చాలప్రయత్నములు గావించిరి. ఒరిస్సాదేశములకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము నిచ్చినట్లుగా ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రమునిచ్చి రాష్ట్రరాజధానిగా బెజవాడను చేయవలసిగా ఘోషించిరి. కలవరములు బయలుదేరెను. ఆంధ్రదేశమంత్రు నుత్సాహపరచిరి. ఇతడు చాలశ్రమతో బనిచేసియుండెను. కాని యేకాగ్రములచేరినో ప్రధానమంత్రి దీనికడ్డువచ్చెననియే ప్రజలు బాధపడిరి. ప్రధానమంత్రియే పూర్తిగా బనిచేసియున్నచో ముఖ్యముగా నాంధ్రరాష్ట్రము వచ్చియుండును. సహజముగా నాంధ్రులన్న రాజాజీ గేయముగా జూచుననియు, నాంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము నిచ్చినచో టామిలునాడు మూలపడుననియు, ఆంధ్రుల పౌరుషఖ్యత అధికమగుననియు, అనూయతో రాజాజీ యీ సమస్యను పాడు

చేసెనని ఆంధ్రదేశస్థులు చాల విచారించిరి. రాజాజీ దురభిప్రాయముతో నాంధ్రరాష్ట్రమును కలుగజేయుట కడ్డువచ్చియుండవచ్చు. అతడు గట్టిప్రయత్నము చేయకపోవుట కితరకారణములు కూడ నుండవచ్చును. తుదకీయాంధ్రరాష్ట్రమున మవ్య పూర్తిగా చెడిపోయినది. దీనివిషయమయి శ్రద్ధవహించుటకు కాంగ్రెసు పార్టీ యెసంగినివదలి బయటకు రావలసివచ్చినది. ఈమంత్రులుండగా టంగుటూరు ప్రకాశముపంతులు జమీందారీబిల్లు నొకదాని నములులో బెట్టుటకు బ్రయత్నముచేసెను. కాని ప్రధాన మంత్రి దీని కంగీకరింపనట్లు తెలియుచున్నది. ఈ యాశ్చర్యవలన జమీందారులకు నష్టముకలుగునను భావముతో కాంగ్రెసుపార్టీ లోనే అభిప్రాయభేదములు కలిగినవి. కాంగ్రెసుమంత్రులు రెండుసంవత్సరములు ఫరిఫాలనచేసియుండిరి. ఈకాలములో ప్రతినంవత్సరాంతమునను ఒకగ్రంథమును వెల్లడిచేయుచువచ్చిరి. ఇది యెసంగినాయకులు సంవత్సరములో జేసిన రాజకీయపనులను తెలియపరచును. పార్లమెంటులో జరిగిన విషయములు, చర్చలు నీవిధలితములు నూతనముగా దేశములో బ్రవేశపెట్టిన నూతన విద్వత్తులున్నట్లు మొదటకు విషయములన్నిట్టిని యీపుస్తకములో వెల్లడిచేసిరి. ఈపుస్తకమును చదువుటచే ప్రజలకు దేటు తెల్లముగా విషయములన్నియు తెలియుచుండును. రెండుసంవత్సరములకాలములోనే మంచికార్యములను గావించెను. మంత్రులయొక్క ఫరిఫాలనము చాలగొప్పగా యున్నది. ప్రజారంజకముగానుండెను. కాని ఆంధ్రులకనుకూలమయిన విషయములేమియు

చరిగి ముంజలేవని అంధ్రదేశస్థజలుమాత్రము కొంచెము బాధ పడిరి. అంధ్రులకు అంధ్రరాషట్రము ముఖ్యము. అంధ్రరాష్ట్రమేర్పడినచో అంధ్రులయొక్క విగుద్యోగసమన్వయ తొలగిపోయివుండును. అంధ్రులకు గాఢపరిచ సౌకర్యములన్నియు కలిగివుండును. ముఖ్యమయిన ఆశీసులన్నియు రాష్ట్రరాజధానియందుండుటచే అంధ్రజిల్లాలందలి పరిజలకు దగ్గరగా నుండును. పారివ్యవహారములన్నియు పరిష్కరించుట కందుబాటుతో నుండును. అంధ్రభాషను వృద్ధిచేయుట కనరాశములుండును. దేశనాయకులెవరు నీవిషయముతో బ్రయత్నములు గట్టిగాజేసియుండలేదు.

మఱియు రాజాజీ మంత్రపిపవనితో నుండుసమయములో గాంధీతత్వము సనుసరించియే కార్యములను నెరవేర్చుటకు బ్రయత్నములుచేసెను. మొదటినుండియు మహాత్ముడు పర్వజనసమ్మేళనమునకై బాటుపడుచు మతభేదములను విసర్జించమని ప్రజలకు బోధచేయుచుండెను. మిగిలిన దేశనాయకులందరు నీవిషయమయి మొదటినుండియు బనిచేయుచుండిరి. అస్పృశ్యనివారణము చాలముఖ్యమనియు, ఆదిఅంధ్రులను మనము దూరముగా నుంచుట భావ్యమురాదనియు, వారికి వివేకమును కలిగించుట మనకు కర్తవ్యమైవున్నదనియు గాంధీచెప్పుచుండెను. ఈఅంశములపై వ్యాసములను వ్రాసియుండెను. వ్యాసప్రచారణవలన యెక్కువప్రయోజనము కలుగలేదు. తీవ్రమయిన ప్రచారములు

సాగలేదు. ఆదిఅంధులకు దేవాలయములందు ప్రవేశమియ్యవలె నని మహాత్ముడు చెప్పుచుండెను. ఈవిషయము సనాతులకు కష్టముగా నుండవచ్చును. దీనినిగూర్చి ఆంధ్రమహాసభలో చర్చలు జరిగియున్నవి. 1937 సంవత్సరములో రాజాజీ మెడ్చానుయెసం స్థాన ప్రధానమంత్రిగా నున్నపుడు దేవాలయప్రవేశము—అస్పృశ్యతానివారణ—యాప్తు నొకటానిని అమలులోబెట్టెను. అనగా అంటరానితనమును విసర్జించి అంటరానిజాతిని దేవాలయములలో తావియ్యవలెనని తీర్మానించిరి. దీనిపై సనాతులు చాల అలజడిచేసిరి. పూర్వకాలమునుండియు నాచారములోనున్న విషయములను భిన్నము చేయరాదనియు, ‘అస్పృశ్యత’ అనునది మతసంబంధమయిన విషయమనియు, మతమునకును రాజకీయమునకును సంబంధములేదనియు, మతభేదములవలన రాజకీయవ్యవహారములు భిన్నములు కావనియు సనాతులు వాగిసిరి. ప్రజామతభేదములచేత అందరు సేకమయినపుడే కాంగ్రెసుయ్యద్యమము బలవత్తరమగునని గాంధీయభిప్రాయము. దైవమునకు మానవమాత్రులందరును సమానులే. మనమందరమును రక్తకండరములతోబుట్టినవారమే ! మనమందరమును భుజించు పదార్థము సమంబులే ! ఇంతమాత్రమున అంటరానితనమెందుకు ? వారు విద్యాహీనులైనచో మనము వారికి వివేకమును కలుగజేయువలెను. ఇది మనకు విధియైయున్నది. మనమేవారిని హేయ

మ గాజూచిన వారికి ప్రసంగముచే స్థానములేదని గాంధీతత్వ నాయకులువాగుల శుద్ధానును వెంటనే ఆమలుచే బెట్టుటకు ప్రధానమంత్రులు ఆజ్ఞయిడిరి. అప్పుడు మొదట మధురదేవాలయములోనే ఆదియార్జునును ప్రవేశపెట్టుట కేర్పాటుగావించిరి. ఒకశుభముపొందెనుగాయకుల ప్రముఖమున ఆదియార్జునులను కొంతమందిని పరిశుభ్రముగా స్నానమునుచేయించి పరిశుభ్రముయిన వస్త్రముల నలకరించి మధురదేవాలయములో ప్రవేశపెట్టిరి. అల్లరులేమియు జరుగకుండ పోలీసు అధికారులుండిరి. వారికి స్వామిదర్శనము చేయించి, పూజలునల్పి బయటకు తీసికొనివచ్చిరి. ఇట్టియేర్పాట్లు అన్ని దేవాలయములలోను జరిగియుండలేదు. సుమారునాడు ప్రదేశములలోనే మొదటి ప్రయోగము జరిగెను. ఒక్కపాస నిరీక్షనకునైతే సేలంజిల్లాయును, దేవాలయప్రవేశమునకు మధురయు సావకాశముగా జక్కినవి. జయప్రదముగా నుండిరి. రాజగోపాలాచారు లెంతలేటిపు యె సంబ్లిప్రధానమంత్రుల నున్నంతకాలము రాజగోపాలముచే మంచి యేర్పాటులను గావించెను. ప్రజానుకూలముగానున్న విషయములు గావించినను ప్రభులకు ప్రతికూలముగాకూడనున్నట్లు కొంతవరకు నిరూపించడముచే కాండములు లేకపోలేదు. నీదియెట్లున్నను తననిధి యగునోబిడేశమున కనుమర్తములు కావ్యములనే చేసియుండెను. ఇంతకు మించి కావ్యములను చేసియుండుటలే

1930 సంవత్సరములో వీరు మంత్రివరదత్తంబు వీడవలసివచ్చినది. 1930 సంవత్సరమునెల్ల జమ్మనారాజు పోలవరపురముపై యుద్ధము నారంభించి. అప్పుడు బిట్టిశివప్రభుత్వమువారు పీఠానివాడైన యుద్ధమును వెల్లడిచేయును యిండియాదేశము కూడ జమ్మనారాజు విరోధియని తెలియపరిచిరి. దీనిని కాంగ్రెసు అమోదింపక యిండియా యితరదేశములకు విరోధిరాధ్యసయు నిట్లు వెల్లడిచేయుటలో బిట్టిశివప్రభుత్వమువారు రభివ్రాయమేమి యని కాంగ్రెసు ప్రశ్నించెను. దీనికి సమాధానము ప్రభుత్వము నిర్మలముగానే చెప్పినది. జమ్మనారాజు దేశము లోకశాంతికి భంగము కలుగజేయుటకై యిట్టియుద్ధమును నెలపెట్టెననియు, ప్రపంచములో శాంతిని నెలకొల్పుటకీర్తి డిక్లరేషనుచేసితిమనియు ప్రభుత్వము చెప్పినది. దీనికి కాంగ్రెసునాయకు లంగీకరింపలేదు. హిందూదేశవిషయములో ప్రభుత్వముచేసిన డిక్లరేషను హిందూ దేశప్రజలకు ప్రశాంతముచెడుననియు, అన్ని దేశములకును మన దేశము మిత్రభావములో నుండెననియు, కాబట్టి యట్టి డిక్లరేషను వెంటనే రద్దుచేయమనియు కాంగ్రెసు కోరినది. దీనికి ప్రభుత్వముంగీకరింపక కాంగ్రెసునాయకు లభిప్రాయములను నిరసించిరి. అప్పుడు కాంగ్రెసుప్రభుత్వమునెడ నిరసనభావము జూపుచు యెనంటిలను కాంగ్రెసు వదలివేయవలసినదిగా తీర్మానము సలిపిరి. అప్పుడు కాంగ్రెసుమంత్రులును తదితరమెంబర్లును వారిపదవు

లకు సహాయముచేసి యుటకువచ్చిరి. హిందూదేశము యితర దేశముల కెప్పుడును సమభావముతో నుండునని వెల్లడిచేసెను. దేశమునకు స్వతంత్రతకొరకు బాటుపడుచున్న సమయములో నిట్టి ప్రపంచయుద్ధమువచ్చినది ఇట్టిసమస్యను వృద్ధిచేసి దీని ఫలితములను గమనించుటకై కాంగ్రెసు ప్రయత్నముచేయుచున్నది. మొదట కాంగ్రెసుకొరకు విచారించి పనిచేసిచోతదుపరి యితర దేశములలో మన దేశమునకున్న సంబంధపాంధ్ర వ్యములను గమనింపవచ్చునని కాంగ్రెసుచెప్పినది. ప్రభుత్వము కాంగ్రెసు అభిప్రాయములన్నిటిని ప్రోత్సహించి వారుగావించిన తీర్మానములన్నియు సరియైనవి చెప్పెను.

1939 సంవత్సరములో కాంగ్రెసుయెవంట్లీ వదలివేసెను. ప్రపంచములో అన్నిచోట్లను యుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. ఎక్కడచూచినను జాంభంగము కలుగుచుండెను. ఈసమయములో, కాంగ్రెసుప్రభుత్వమునకు వత్తిడికలుగజేయ ప్రయత్నించుచుండెను. 1940 సంవత్సరములో యుద్ధతీవ్రత హెచ్చించుచుండెను. కాంగ్రెసునాయకులు దేశములో ప్రచారములు తీవ్రముగా జేయుచుండిరి. దేశములో సుదృఢమును మరల ప్రారంభించుటకు బ్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. గాంధీమహాత్ముడు వ్యక్తీసత్యాగ్రహమును ప్రారంభించమని నాయకులకు తెలియ

పరచెను. 1941 సంవత్సరములో వ్యక్తిసత్త్వాగ్రహములు ప్రారంభమయ్యెను. ప్రితిచోటను మునిముఖముయిన నాయకులు సత్త్వాగ్రహమును చేయు పండిరి. ఈసమయములో రాజాజీ మెడ్రాసుపట్టణములో నుండిను. ఇతడు మెడ్రాసులోనే వ్యక్తిసత్త్వాగ్రహము చేయదలంచెను. దీనికిముందుగా పట్టణమందు అచ్చుపేపర్లను పంచిపెట్టిరి. మెడ్రాసుయెసంఖ్యలో ప్రధానమంత్రిగా పనిచేసిన శ్రీరాజగోపాలాచారిగారు వ్యక్తిసత్త్వాగ్రహము చేయుదురని ప్రారంభించిరి. వ్యక్తిసత్త్వాగ్రహమున్నయేవ్యక్తి సత్త్వాగ్రహముచేయునో అలడుపట్టణములలో ముఖ్య ప్రదేశములనుండి నియమించుకొన్న కాలములో బయలుదేరి మహాత్ముడుచెప్పిన 'స్లోగానును' చదువును. ఈస్లోగాను ప్రభుత్వము నిరసించుచుమాటలతోనున్నది. ఇందలియదార్థమయిన మాటలు జ్ఞాపకము లేనందున యిక్కడవ్రాసి యుండలేదు. మెడ్రాసులో రాజాజీ వ్యక్తిసత్త్వాగ్రహము చేయగా ప్రభుత్వమితనిని పట్టుకొని జైలులోనుంచిరి. అన్నిచోట్లను వ్యక్తిసత్త్వాగ్రహమును చేసినవారినందరిని పట్టుకొనక ముఖ్యులనే పట్టుకొని యుండిరి. రాజాజీజైలునకు వెళ్ళి మరల 1942 సంవత్సరాంతమున బయటకువచ్చి ముందు జీరుగబోవు కార్యక్రమమునకై వేచియుండిను. కాంగ్రెసునాయకులకు నితనికిని అభిప్రాయభేదములు కలుగ ప్రారంభించెను.

1943 సంవత్సరములో మహాత్ముడు ప్రభుత్వవిభాగమును అధికల్పవలయునని ఒక యుద్ధమునును లేవనెత్తెను. ప్రభుత్వరక్షాంగనడక నామచేయుటచే ప్రభుత్వమునకు విముక్తులుగునని పబ్లికులక్లిష్టులదగ్గరకుబోయి వికటించుచేయుమనము, ప్రతినిషయము హిందూరాజ్యాత్మముగా నుండవలెననియు గాంధీవెల్లడిచేసెను. కాని గాంధీతత్వము నెవ్వరును గ్రహించియుండలేదనియు చెప్పువలసియుండును. ప్రతివోటను కాంగ్రెసుసభలు జరుగుచుండెను. తీవ్రమయిన ప్రచారములు చేయుచుండెను. ప్రజలు కార్యక్రమములో దిగిరి. రైల్వేలు తొలగించుటయు, తెల్లగ్రామీణులను ఇండియన్ మొదలగు ప్రజలకు హానికరమయిన కార్యములు చేయుట ప్రారంభించిరి. మహాత్ముడిట్టికార్యములను చేయుమని యెన్నడును చెప్పియుండడు. కాని కాంగ్రెసు విజల్యామన్న ప్రజలకు వెల్లడిచేయక రహస్యముగ నెంచిరి. కాలేజీలదగ్గరను, పాఠశాలలదగ్గరను వికటించు తీవ్రముగానే జరిగెను. ఇట్టిపనులవలన ప్రజలకు ప్రమాదము సంభవించునని ప్రభుత్వము కఠినచర్యలను తీసికొనుట ప్రారంభించెను. నేరస్తులను క్రమముగా బట్టుకొని శిక్షించి జైలులకు బంపుచుండిరి. ప్రభుత్వమున కొకవైపున శత్రువులవలన యుద్ధవిషయమయిన ఒత్తిడి కలుగుచున్నది, మరొకవైపున దేశములో

నలబడి హెచ్చుగానున్నది. రాబట్టి దేశములో శాంతిని నెల కొల్పుటకు ప్రభుత్వము కఠినచర్య తీసికొనక తప్పినదిరాదు.

ఈసమయములో జర్మనీప్రభుత్వ యుద్దేశమధికముగా నుండెను. జర్మనీ జపాను ఇటలీ మూడుదేశములును ప్రాక్రితము వెల్లడిచేసికొని వంటనే జపాను బ్రిటిషుప్రభుత్వముపై యుద్ధము వెల్లడిచేసెను. ఇట్టి క్లిష్టపరిస్థితులలో ప్రభుత్వము కు సహాయ పడి తగువారితో దేశమునకై శ్రమపడవచ్చునని నూచులు గాఢీ తెల్పినను తక్కిననాయకులు అంగీకరింపలేదు. దేశములో నల్లరులు అధికమగుచుండెను. ప్రజల కిశాంతము కలుగుచుండెను. ఇతర దేశప్రభుత్వములకు ప్రతికూలముగా నుండునట్లుక యాక్తులు కాంగ్రెసునాయకుడగు మహాత్ముడు తనూరుచేసెను. దీనికి చాలమంది కాంగ్రెసునాయకులు వ్యతిరేకు లయ్యిరి..

రాజాజీకూడ నీయాక్తులకు ప్రతికూలుడయి, యీయాక్తు సమయంలో బెట్టినయెడల ప్రభుత్వమువలన లాభకరమయిన విషయములు చేకూరకపోవుటయేగాక జర్మనీ, జపాను మొదలగు దేశములతో హిందూదేశముయొక్క స్నేహభావము చెడు సన్నియి యాక్తును రద్దుచేయమని కోరెను. దీనికి మహాత్ము డంగీకరించినట్లుగుపించలేదు. దేశపరిస్థితులనుబట్టి రానురాను దేశములో సక్రిముములు జరుగునను అభిప్రాయముతో ప్రభుత్వము

మహాత్ముడు జవహర్‌లాలు మొదలగు దేశనాయకులను జైలు
 కకు బంధిచేసిరి. కిందిమయిన శిక్షలను విధించి అరాజకముగా
 బ్రవర్తించినవారిని జైలుకకు బంపిరి.

కాంగ్రెసులో సభిప్రాయభేదములు కలుగుటచేతను
 గాంధీత్వము భేదించుటచేతను రాజాజీ కాంగ్రెసులో తనకున్న
 పెద్దగౌరవపదవుల కన్నీటికి రాజీనామానిచ్చి యొక్క కాంగ్రెసు
 సభ్యత్వము మించుకొనెను. రాజాజీ ప్రస్తుతము మెద్రాసులో
 నుండి విశ్రాంతిని గైకొనుచు దేశములో కిష్టపరిస్థితులను నర్దు
 పాటు చేయుటకు బ్రయత్నము చేయుచుండెను.

ముఖ్యముగా నిరీవల హిందూవులకు మహామ్మదీయులకు
 కలిగిన అభిప్రాయభేదమువలన యీరెండుమతములకును దేశ
 ములో బెక్కుచోట అల్లరులు ప్రాప్తమయ్యెను. మతనాయ
 కులుగూడ వీటిని సవరణచేయలేకపోయిరి. దేశములో హిందూ
 మహామ్మదీయులకు సోదరభావము కలుగజేసి వారు ఐక్యమత్య
 మును వృద్ధిచేసి దేశాధిప్త్యమును తొలగించుటకు బ్రయత్నించు
 చుండెను.

శ్రీరాజగోపాలాచారిగారు ప్రథమమునుండియు రాజ
 కీయములో నప్రమత్తముగ బనిచేసియుండిన వాడగుటచే విశేష

మయిన గౌరవమును సంపాదించెను. దేశనాయకుడగు గాంధీ
 మహాత్ముని వియ్యంకునిగా నంబంధముకలిపి సంఘోధారణ కై
 నేవచేసెను. సంఘములందలి దురభిప్రాయములను తొలగించి
 సంఘనాయకులద్వారా సంఘప్రజలకు దేశప్రవృత్తిలక్షణము
 లను తెలిసికొనుటయందు అలవాటుచేసెను. జాతిమతభేదములు
 పాటించక దేశసేవచేయువ్యక్తికి నిజమయిన దేశాభిమాన ముం
 డునని నితనియభిప్రాయము. ఇదియే మనము ముఖ్యముగా
 గ్రహింపవలసిన విషయము. రాజకీయవిషయములో చర్చించుట
 రాజాజీని మించియుండనని చెప్పవలసియున్నది. ప్రతివిషయ
 మందలి లోటుపాటులను వెంటనే గమనింపగలశక్తి యితనియం
 దున్నది. వాటిని సమముగా నర్దుపాటు చేయించగలడు. ఇతరు
 లను సావకాశముగా దృష్టిపఱచి వారికి విషయములందు అభి
 దుచి కలుగజేసి వారనుమతిమీదనే కార్యసాధనము నెరవేర్చును.
 ఎట్టిశక్తిసామర్థ్యములుగలవారైనను తనయొక్క మేగ్గుటుపము
 చేలోబికించుకొనును. అట్టివ్యక్తిగతమయినశక్తి యితనియందు
 ముఖ్యముగా మనము గమనింపగలము.

ఇతనిదృష్టియందు గొప్ప ప్రభావమున్నది. దృష్టితీవ్రతచే
 యితరుల అభిప్రాయమును శీఘ్రగతిని గమనించును. మానస
 మనోరమ్యమయినకార్యములను చేయుచు తన వాక్యచమత్కృ

లతో కాలమును వెలిబుచ్చుచు సాధభిప్రాయముతోనే చక్క-
బెట్టవలసిన విషయములను యితరులతో జేయింపగలశక్తి
యున్నది. ఇతరులమున్న నొవ్వకుండగ కార్యవిధానమును
పూర్తిచేయును. ఇతరులచేతనే యట్టికార్యమును చేయించును.
అత్యవసరమయిన పరిస్థితులు కలిగినపుడే తాను స్వయముగా
కార్యములోనికి-దిగును. పరిపాలనమున కార్యములను సాధిం-
చును. అసాధ్యమయినకార్యములను బహుములభముగా నెర-
వేర్చును. ఇట్టిశక్తి వంతుడు కాబట్టియే ప్రాహెలిషనుకార్య-
ములో పూర్తిగా శేలంజిల్లానంతను కట్టివేసెను. మధురాచేవా-
లయములో అప్పశ్యతానివారణకై ఆదియాంధ్రులను ప్రవేశ-
పెట్టకలిగెను. ఈరెండు యుద్ధములును పూర్తిగా జయము
గాంచెను.

మఱియొక విషయమును గమనింపవలసియున్నది. వార-
లు నాడతయు నితర శక్తికొట్టికొని యిట్టి పాపజలమిచే యిట్టి
కార్యములను చేయింపకలిగెననియు మెచ్చాసు లెజిస్ లేటివు యె-
సంప్రీ ప్రధానమంత్రిపదవిలో నుండుటచేతను అధికారమును
చలాయించి యిట్టికార్యమును చేయకలిగిరని ప్రజ లభిప్రాయ-
పడిరి. ఇదియు కొంచెమరకు యదార్థము. కాని రాజాజ్ లోశక్తి
లేకపోలేదు. యిట్టిశక్తి విలసిల్లుటకు కార్యములను చక్క చేయుట

రాజగోపాలాచారిగారి జీవితములో నిర్విఘ్నముగా చేయక తప్పినది విషయము మరల చెలియును.

సనాతన మతస్థుల నేకులు యితర ప్రచారములను ఖండించుటకు బ్రయత్నముచేసిరి. అన్నపూర్ణేశ్వర విషయముగోన వాని గట్టిగా ఘట్టుబట్టిరి. రాజాజీకూడ దైవభక్తిగలవాడు. ఆచార నీయమములయందు అభిమానముగలవాడు. పూర్వోక్తక్రమమును బెందనాడక ప్రవర్తించువాడు. గీతాప్రశంసగలవాడు. గీతోపదేశమును చేయువాడు. కాని దేశనాయకుని ప్రబోధనలకు బద్ధుడై యతనియూహన నెరవేర్చుటయే తనకర్తవ్యమని నమ్మియుండెను. ఎట్టిదుర్బలమయిన కార్యమునైనను, యెంతటి కష్టసాధ్యమయిన ప్రచారమునైనను గురునాజ్ఞయేసినచో తాను చేయకతప్పదు. రాజాజీ యెల్లప్పుడును మహాత్ముని తనగుండువుగా భావించెను. అతనివాక్యములను వేదవాక్యములుగా దీసికొనెను. అతనిమాటల కడ్డంగా బ్రతిమాల వాగ్వాదము లేన్నదనుచేసి యుండలేదు. కాని పంతురి ప్రపంచపరిస్థితులనుబట్టి యిటీవల మహాత్ముడు శాసించిన తీర్మానములు దేశాభివృద్ధికి బ్రతికూలముగా నుండుననియు నితర దేశీయులతో నిరంధావము బుద్ధి వింపజేయుననియు చెప్పి యట్టి తీర్మానమును రద్దుచేయమని కోరెను. దీనికి మహాత్ముడు వ్యతిరేకభావమును గొప్పెను. రాజాజీ

హృదయపూర్వకముగా నట్టి తీర్మానములు ఫలింపవని గ్రహించి యో మఱియేయితర కారణములవలననో కాంగ్రెసులోతాన కున్న పదవులన్నిటికి నొకేసారి రాజీనామా నిచ్చెను. ఒక్క కాంగ్రెసుసభ్యత్వముమాత్ర ముంచకొనెను. కాని కాంగ్రెసుసభ్యత్వంలో తీర్మానముయిన కార్యమును చేయుచునేయుండెను. దేశము ప్రస్తుతము గొప్పఆరిష్టములో నున్నది. ప్రపంచమంతటను శాంతి లేదు. అందు ముఖ్యముగా మనదేశపరిస్థితులు క్లిష్టముగా నుండెను. పరిభ్రష్టమునకును కాంగ్రెసునకును మధ్యవర్తిగానుండి కార్యసాఫల్యముచేసి కొంత ప్రశాంతమార్గము నేర్పడునట్లు చేయవలెనని రాజాజీ అభిప్రాయము.

దీనికై గొప్పప్రయత్నములు చేయుచుండెను. ప్రభుత్వాధికారులతో సంసంగించుటకు బ్రయత్నములను గావించుచుండెను. కాంగ్రెసునాయకులతో సంప్రదించుచుండెను. ఇదియిట్లుండ హిందూమహామ్మదీయసమన్య బయలుదేరినది. ఈరెండుమతములకును సమభావము జేకూరినగాని నిర్విఘ్నముగా కార్యము నెరవేరదని రాజాజీ మహామ్మదీయనాయకులతో సంప్రదించునెంచెను. హిందూమహాసభ నాయకులను ప్రస్తుతపరిస్థితులను గమనించునట్లుచేసి హిందూమహామ్మదీయులై కమత్యమునకై పాటుపడినగాని దేశముకు ప్రశాంతము కలుగదు.

హిందూ మహమ్మదీయులకు సమానముగా భజనమును
 స్నానమును ప్రభుత్వమునకు బకరగాచరిపి దేవుని పాదము
 స్వతంత్రపరిపాలనాశక్తి చాలదనియు నిట్టిపరిస్థితులలో దేశము
 నకు స్వతంత్రహక్కులనిచ్చినచో సరాజకముకలిగి భద్రపాపాఖ్య
 మునకు భంగముకలుగుననియు ప్రభుత్వము చెప్పుచుండెను. ఇక
 ముందుకూడ నట్లేచెప్పును. కాబట్టి యిట్టినిషమస్థితులను తొల
 గించుటకు బ్రయత్నము చేయుచుండెను. ఉభయపార్టీలును
 కలిసివచ్చినచో తప్పక యిశానిశ్రయత్నములు నెరవేరవలయును
 తట్టిసూచన లేమియు నందుబాటులో లేకయుండెను. ప్రస్తుత
 నుదియే మిష పెట్టుకొని గొప్పప్రయత్నము చేయుచుండెను శరీ
 రమునకు కొంత శాంతిసూచన వసనరము గాన శీఘ్రమయిన ప్రచా
 రమేమియు చేయుటలేదు. మరియు ప్రస్తుతరాజకీయపరిస్థితులు
 ముందెట్లుమారునో యేకేని తెలియుటలేదు. వీటినిగమనించుచు
 రాజాజీ కాలము వెలియుచుచుండెను. ఇటీవల విశ్వవిద్యాలయ
 పట్టపరీక్ష డిగ్రీలనిచ్చు సమయముననితనినియాహ్వానింపగా భానికీ
 పెళ్ళి విద్యార్థుల కుపన్యాసమిచ్చెను. అచ్చట విద్యార్థులయొక్క
 నియమములనుగూర్చి మాట్లాడెను. ప్రస్తుతరాజకీయ పరిస్థితు
 లను జెప్పుచు దేశమునకు విద్యార్థులసహాయ మెంతవశ్యకమో
 తెలియపరచెను. మధ్యమధ్య సభలకితనిని యాహ్వానించినచో

వెల్లములను. పరిమళరాజును మునుగా కార్యములు గావించు
చేయవలయు నిష్కర్మములు. వెల్లములను మునుగా. పరిమళ
విధానమును. కాంగ్రెసు విధానమును. పరిమళముగా చెప్పుచు
దెను. ప్రధానమతివదలిచి తానుజేసిన కార్యములనుగూర్చి
ప్రజలుపడిన దురభిప్రాయములనుగూర్చి ఎత్తించిజెప్పుచు
దెను. తానుజేసిన కార్యములన్నియు రాష్ట్రప్రజల కినుకూల
ముగా నుండెననియు ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగా : పది
యొండలదనియు బహిరంగముగా చెప్పుచువచ్చెను. అతని
తృకమయిన విషయములను గ్రహింపవలసి. ముందుగా రాజగోపాలాచారి
గ్రేసునియములనుదాటి ప్రవర్తించియుండలేదు. కాంగ్రెసు అను
మతికారము కార్యములన్నిటిని చెరచేర్చెను. తనస్వభిప్రాయ
ములను పూర్తిగా వెల్లడిచేసెను. కీర్తియుఁ బొందుకొను ప్రజల
కెట్టినిధముగా నుండునో గ్రహించి అట్టిగా నున్నచే కా-ప్ర
టూషనులోబెట్టెను. పదకొనివచ్చు గౌరవనీయముయిన అర్హత
లను నూపెను. కొన్నివిషయములలో నిరసనలకు రాజాజీకి సభి
ప్రాయభేదములు కలిగియుండవచ్చును. అంతిమోత్తమున
వ్యక్తిగతముగా మనము సింహాలోపణచేయకమును విషయము
లను గ్రహింపవలసి యుండును. ముందురాజోవు రాజీయ
మాటలలో రాజాజీ పాల్గొని నమయస్కూర్తియైన ఘనకార్య
ములను చేయుననియే గ్రహింపవచ్చును.

Simple school letters.

సింపిల్ స్కూలు లెటర్స్.

ఇంగ్లీషు - తెలుగు.

గ్రంథకర్త: ఎ. వి. యన్. అప్పారావు.

ఇందు బాలుర కత్యంతోపయోగకర మగునూలు సులభ శైలిని వలరకల ఉత్తరములను వ్రాగుట డెలుపబడినది. ఇంగ్లీషుజాబులకు తెలుగున తర్జుమా కూడా వ్రాయబడినది. ఇది చదివిన విద్యార్థు లవలీలగా రకరకముల జాబుల నతి నిపుణతతో వ్రాయగల్గుదు రనుట నిస్సందేహము. స్కూలువిద్యార్థులకు తమ పరీక్షలం దుత్తిర్లుగనుట కీతేఖలు చదివితీరవలెను.

వెల. దు 0—8—0

నీతికథలు MORAL STORIES

గ్రంథకర్త: అర్. నారాయణమూర్తి. బి. ఎ.

విద్యార్థులకు ముఖ్యముగ నీతికథ లభ్యవసరము. ఇందు అంగ్లములోను. తెలుగులోను సులభ శైలిని. యతిమనోహరముగ యందు నీతికథలు సమకూర్చబడినవి. ఒక్కొక్క కథ యొక్క నీతిని బోధించును ఈ గ్రంథమును చదివిన విద్యార్థులు సత్ప్రవర్తన గలవారగుటయేగాక తోడి విద్యార్థులకు సూచన సత్ప్రవర్తన గలవారిగ చేయగలరు. ఇట్టి సుబోధకములగు చక్కటి నీతికథలు గల గ్రంథమిదివరలో వెలువడలేదు. వెల 0—8—0.

పి బాపిరాజు బుక్ సెల్లర్సు రాజమండ్రి.

